

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της Διαφθοράς,
του Οικονομικού και του Οργανωμένου Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

Τα Εγκλήματα των Ισχυρών και ο Ρόλος των Μ.Μ.Ε.

Η διαφθορά ως έκφανση της εγκληματικότητας των ισχυρών
και η αντιμετώπισή της από τα Μ.Μ.Ε. Το σκάνδαλο του
Qatargate ως μελέτη περίπτωσης.

Δήμκα Νικολέττα

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Θεολόγη Βασιλική

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Δήμκα Νικολέττας που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στην οικογένειά μου για την αμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση της όλα αυτά τα χρόνια σε οποιαδήποτε πτυχή της ζωής μου.

Ευχαριστώ όλους τους ακαδημαϊκούς που συνέβαλλαν ο καθένας με τον τρόπο του σε αυτό το γνωστικό ταξίδι και στην ομαλή ολοκλήρωσή του.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την κυρία Θεολόγη Βασιλική που τόσο μέσω της συνεισφοράς της στην επιστημονική κοινότητα, όσο και μέσω της υποστήριξής της, με ενέπνευσε και με βοήθησε να ολοκληρώσω το δύσκολο αυτό έργο.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα εγκλήματα των ισχυρών απασχολούν διαχρονικά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε), τα οποία συνδράμουν καταλυτικά στην προβολή τους και ενίοτε στον εντοπισμό και στην εξιχνίαση τους. Εύλογα προκύπτει, πως διατηρείται μία άρρηκτη σχέση μεταξύ της εγκληματικότητας των ισχυρών και του πλέον δημοφιλούς φορέα άσκησης άτυπου κοινωνικού ελέγχου. Ο τρόπος προβολής του εκάστοτε εγκληματικού φαινομένου που διαπράττεται από τους ισχυρούς, δύναται να επηρεαστεί από ποικίλους πολιτικούς, οικονομικούς ή κοινωνικούς παράγοντες. Ως άμεση απόρροια των ανωτέρω, προκύπτει η (ανά)διαμόρφωση της κοινής γνώμης, και η καλλιέργεια ευνοϊκότερου ή δυσμενέστερου τρόπου αντίληψης και αντιμετώπισης κάθε υπόθεσης από το κοινωνικό σύνολο.

Η σχέση μεταξύ των Μ.Μ.Ε και του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι αναπόσπαστη, καθώς τα Μ.Μ.Ε. αναλαμβάνουν τον ρόλο των «πυλωρών» της δημοκρατίας, διασφαλίζοντας την ελεύθερη ροή πληροφοριών και την πολυφωνία των απόψεων. Παράλληλα, ως κύριος δίαυλος επικοινωνίας μεταξύ Πολιτείας και κοινωνίας, διατηρούν την ευθύνη να μεταδίδουν αντικειμενικά και αμερόληπτα τα κοινωνικά ζητήματα και τα αποτελέσματα των εκάστοτε κυβερνητικών αποφάσεων. Η προστασία της πολυφωνίας και η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας των Μ.Μ.Ε. αποτελούν θεμελιώδεις αρχές, για τις οποίες έχει κατακυρωθεί πλειοψηφία νομοθετημάτων και Οδηγιών, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα, η καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων με ποινικές κυρώσεις, λειτουργεί ως δικλείδα ασφαλείας της ποιοτικής ενημέρωσης του κοινού. Στην Ελλάδα, το δικαίωμα των πολιτών στην πληροφόρηση προστατεύεται συνταγματικά, ενισχύοντας περαιτέρω, τη σημασία της διαφάνειας στη δημοκρατική διαδικασία.

Παραταύτα, ο κλάδος της δημοσιογραφίας και συνεπαγωγικά ο ρόλος των Μ.Μ.Ε., δεν διατηρείται ανεπηρέαστος, από τις συνέπειες του καπιταλισμού. Η αντίφαση μεταξύ της υποχρέωσης για αμερόληπτη ενημέρωση και της ανάγκης προστασίας των ευεργετών και χρηματοδοτών των μέσων, που ενίοτε πρωταγωνιστούν στην εγκληματικότητα των ισχυρών, δημιουργεί μια άτυπη σύγκρουση συμφερόντων. Ως ευεργέτες νοούνται τα πρόσωπα που δύναται να κατέχουν θεσμικούς ρόλους και εξασφαλίζουν είτε ευνοϊκή μεταχείριση στις -ενίοτε διφορούμενες- μεθόδους προβολής που επιλέγονται από τα μέσα, είτε πρόσβαση σε πληροφορίες και

πρωτογενείς πηγές. Η σύγκρουση που δημιουργείται, οδηγεί τους «ηθικούς σταυροφόρους» της κοινωνίας να αναπλάθουν την κοινωνική πραγματικότητα αποσκοπώντας ενίοτε, στη διαστρέβλωση της, με ιδιοτελή κίνητρα. Με τον όρο «ηθικοί σταυροφόροι», περιγράφονται οι κατέχοντες υψηλή κοινωνική θέση, οι οποίοι διατηρούν τη δύναμη να ασκούν επιρροή στο κοινωνικό σύνολο. Ο χαρακτηρισμός προκύπτει από την αυτό-εικόνα των «σταυροφόρων» η οποία τους καθιστά αφενός ανώτερους της «μάζας» και αφετέρου τους προσδίδει το άτυπο καθήκον του ηθικού αρωγού της κοινωνίας (Θεολόγη, 2011, σσ. 47-48). Τα Μ.Μ.Ε. διατηρούν τη δυνατότητα να μετατοπίζουν το ενδιαφέρον του κοινωνικού συνόλου σε ζητήματα ή πρόσωπα με τη δημιουργία ηθικών πανικών μέσω των οποίων επιτυγχάνεται ο αποπροσανατολισμός της κοινής γνώμης και η δαιμονοποίηση συγκεκριμένων προσώπων ή ομάδων ατόμων.

Η επαναλαμβανόμενη άσκηση στρατηγικών παραπληροφόρησης του κοινού, συνδυαστικά με την ολοένα αυξανόμενη δημοτικότητα του διαδικτύου, έχουν οδηγήσει μεγάλη μερίδα της κοινωνίας να αποστρέφει το βλέμμα της από τα παραδοσιακά, συστημικά μέσα ενημέρωσης. Παράλληλα, οι διαφορούμενες χρηματοδοτήσεις των Μ.Μ.Ε., οι διαπροσωπικές σχέσεις και συνεργασίες μεταξύ πολιτικών, ισχυρών επιχειρηματιών και ιδιοκτητών των μέσων, έχουν καταστήσει την Ελλάδα ουραγό της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την αναξιοπιστία των Μ.Μ.Ε.. Η έκδηλα προπαγανδιστική στάση σημαντικού μέρους των μέσων, στην εποχή που η έλλειψη «πολιτικής ορθότητας» αντιμετωπίζεται ως κοινωνική «πάθηση» ή «αναπηρία», καθιστά τη φράση του Άγγλου συγγραφέα Edward Bulwer-Lytton, παραπάνω από επίκαιρη αφού, *«η πένα είναι πιο δυνατή από το ξίφος»*.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αν η ελευθερία της έκφρασης και ιδιαίτερα η ελευθερία του Τύπου, αποτελούν αναπόσπαστα συστατικά στη δημιουργία και διατήρηση ενός σύγχρονου δημοκρατικού κράτους, τότε η οικονομική ισχύς και η συγκέντρωση εξουσίας, είναι οι καταλύτες διατήρησης του καπιταλιστικού του συστήματος. Παρά το γεγονός ότι οι ανωτέρω έννοιες φαίνονται αντικρουόμενες, σχηματίζουν τις δύο όψεις του νοερού νομίσματος που λέγεται κοινωνική πραγματικότητα. Η ρίψη του «νομίσματος» σε αυτήν την περίπτωση, δεν αποτελεί πείραμα πιθανοτήτων, αλλά στρατηγική ποδηγέτησης της κοινής γνώμης. Εγγυητές του αποτελέσματος της ρίψης, συνιστούν τα Μ.Μ.Ε. Η Ελλάδα, διατηρεί τον χαμηλότερο δείκτη ελευθερίας του Τύπου στην Ευρώπη (έτος αναφοράς 2022), καθιστώντας πλέον, το υπό μελέτη ζήτημα, ορατό σε κάθε ενδιαφερόμενο. Στους λόγους που υποβαθμίζουν την Ελλάδα αναφορικά με την ελευθερία του Τύπου, περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων, η παρακολούθηση δημοσιογράφων από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ), η χρήση λογισμικού παρακολούθησης των τηλεπικοινωνιών, και η κατακύρωση νόμων που περιορίζουν την ελευθερία της έκφρασης, όπως η ποινικοποίηση της διάδοσης «ψευδών ειδήσεων» (Gijs, 2022).

Με αφορμή την πτωτική πορεία της «γενέτειρας της δημοκρατίας», σε έναν καταλυτικό για το πολίτευμα δείκτη, η παρούσα μελέτη ασχολείται με το ρόλο των Μ.Μ.Ε. στον τρόπο που διαχειρίζονται τις υποθέσεις της εγκληματικότητας των ισχυρών. Τα εγκλήματα των ισχυρών δεν περιλαμβάνουν τη χρήση φυσικής βίας και συνήθως γίνονται αντιληπτά μόνο από τις συνέπειές τους, ενώ εντάσσονται στην κατηγορία των εγκλημάτων δομικής βίας. Αυτή η μορφή εγκληματικότητας περιλαμβάνει εγκλήματα των πολιτικών, κρατικά, κρατικό – εταιρικά, εταιρικά και οικονομικά εγκλήματα. Μολονότι η κοινωνική πραγματικότητα διαρκώς μεταβάλλεται, παρατηρείται ένα διαχρονικά αμετάβλητο μοτίβο χειραγώγησης της κοινής γνώμης από τα Μ.Μ.Ε. που όσο πιο αντιληπτό γίνεται, άλλο τόσο γίνεται και ανεκτό.

**Λέξεις – Κλειδιά: Εγκληματικότητα των ισχυρών, εγκλήματα λευκού κολάρου
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ηθικοί πανικοί, Σκάνδαλο Qatargate**

ABSTRACT

If the freedom of the press and, in general, freedom of expression are essential components in the creation and maintenance of a modern democratic state, then economic power and the concentration of power are the catalysts for the preservation of the capitalist system. Despite the apparent contradiction of these concepts, they form the two sides of the same coin called social reality. The toss of the "coin" in this case is not an experiment of possibilities but a deliberate molding of perspectives regarding the functioning of a state. In this case, those responsible for ensuring the result are the mass media. Greece maintains the lowest press freedom index in Europe (reference year 2022), rendering the issue under study visible to any interested party. Among the reasons that have led to Greece's downgrade in press freedom are the surveillance of journalists by the National Intelligence Service (EYP), the use of telecommunications monitoring software, and the enactment of laws that restrict freedom of expression, such as the criminalization of spreading "fake news" (Gijs, 2022).

Considering the declining course of the "birthplace of democracy," a crucial indicator for the political system, this study deals with the role of mass media in managing the affairs of the high society's criminality. The crimes of the powerful do not involve the use of physical violence and are usually recognized only by their consequences. They fall into the category of structural violence crimes. This form of criminality includes political, state, state-corporate, corporate and economic crimes.

Even though societal dynamics undergo continuous transformations, a persistently unchanging pattern of media manipulation shaping public perception is observable. This pattern, as it becomes increasingly evident, paradoxically also becomes more accepted or tolerated by the public.

Keywords: Crimes of the powerful, white-collar crimes, Mass Media, moral panics, Qatargate scandal

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT.....	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΙΣΧΥΡΩΝ	8
1.1. Η Εγκληματικότητα του Λευκού Κολάρου	8
1.2. Τα Εγκλήματα των Ισχυρών	11
1.3. Τα Εγκλήματα των Πολιτικών ως Διακριτή Μορφή των Εγκλημάτων των Ισχυρών.....	13
1.4. Ανισότητες κατά την Επιβολή του Νόμου	16
1.5. Η Ατιμωρησία ως Προνόμιο των Ισχυρών	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	20
2.1. Κοινωνικός Έλεγχος	20
2.1.1. Ο Άτυπος Κοινωνικός Έλεγχος των Μ.Μ.Ε.....	21
2.2. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης; Η Τέταρτη Εξουσία των Μ.Μ.Ε.....	24
2.3. Ηθικοί Πανικοί.....	27
2.4. Η Κατασκευή της Πραγματικότητας από τα Μ.Μ.Ε.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	33
3.1. Το Φαινόμενο της Διαφθοράς.....	33
3.2. Χαρακτηριστικά της Διαφθοράς.....	34
3.3. Νομοθετικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης της Διαφθοράς.....	36
3.3.1. Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Συμβάσεις	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ QATARGATE.....	39

4.1. Κώδικας Δεοντολογίας, Μητρώο Διαφάνειας και Lobbying στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	39
4.2. Το Σκάνδαλο Qatargate	41
4.3. Ο Ρόλος των Μ.Μ.Ε. στην υπόθεση Qatargate	44
4.3.1. Γενικές Επισημάνσεις	44
4.3.2. Η (Ανα)κατασκευή του Σκανδάλου από τα Μ.Μ.Ε.	46
4.4. Τα Συμπεράσματα της Υπόθεσης	51
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	56
Ελληνική Βιβλιογραφία	56
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	59
Εξωτερικές Πηγές	60

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη έχει ως πρωταρχικό στόχο την αποτύπωση και την παρουσίαση του ρόλου που διαδραματίζουν τα Μ.Μ.Ε, κατά την προβολή και δημοσιοποίηση της εγκληματικότητας των ισχυρών. Στον όρο Μ.Μ.Ε. περιλαμβάνονται τα παραδοσιακά και σύγχρονα μέσα ενημέρωσης αλλά και τα κοινωνικά δίκτυα (Μ.Κ.Δ.) που αποτελούν τις τελευταίες δεκαετίες αναπόσπαστο -και ενίοτε κύριο- μέσο πληροφόρησης του κοινού. Βασικό άξονα της μελέτης, αποτελεί η κατανόηση της δυναμικής σχέσης που επικρατεί μεταξύ εξουσίας (πολιτικής ή οικονομικής), εγκληματικότητας και άσκησης τυπικού και άτυπου κοινωνικού ελέγχου. Η εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια, εκ των οποίων τα δύο πρώτα εμβαθύνουν στην κατανόηση της εγκληματικότητας των ισχυρών και του ρόλου των Μ.Μ.Ε., ενώ το τρίτο και το τέταρτο κεφάλαιο αφιερώνονται στην ανάλυση του φαινομένου της διαφθοράς στους κόλπους της πολιτικής και στη μελέτη περίπτωσης του πρόσφατου σκανδάλου παθητικής δωροδοκίας που διαδραματίστηκε στο Ευρωκοινοβούλιο.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης, προσεγγίζονται εννοιολογικά οι όροι της εγκληματικότητας των ισχυρών με σημείο αναφοράς την επιστημονική προσέγγιση του Sutherland, καθώς και το άτυπο καθεστώς ευνοϊκής μεταχείρισης που απολαμβάνουν οι ισχυροί όταν διαπράττουν εγκλήματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι δύο μορφές κοινωνικού ελέγχου, γίνεται εκτενής αναφορά στον κοινωνικό έλεγχο που ασκούν τα Μ.Μ.Ε. και στο ρόλο τους ως «Τέταρτη Εξουσία». Στη συνέχεια, παρουσιάζεται το φαινόμενο δημιουργίας ηθικών πανικών από τα μέσα, ως βασικό εργαλείο χειραγώγησης της κοινής γνώμης. Παράλληλα, αναλύονται οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν για την κατασκευή της πραγματικότητας, ενώ η επεξήγησή τους βασίζεται σε κοινωνιολογικές και εγκληματολογικές θεωρίες.

Το τρίτο κεφάλαιο, εστιάζει στο φαινόμενο της διαφθοράς και των διαβρωτικών συνεπειών του στην κοινωνία και στον πυρήνα του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η εργασία ολοκληρώνεται με το τέταρτο κεφάλαιο, στο οποίο αναλύεται ως μελέτη περίπτωσης, το πρόσφατο σκάνδαλο «Qatargate» που ξέσπασε στο Ευρωκοινοβούλιο το 2022, αλλά και ο τρόπος που παρουσιάστηκε από τα Μ.Μ.Ε..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΙΣΧΥΡΩΝ

1.1. Η Εγκληματικότητα του Λευκού Κολάρου

Τη δεκαετία του 1940, ο Sutherland, εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια του εγκλήματος του λευκού κολάρου, σε συνδυασμό με τη θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού. Η προσέγγιση αυτή, ανέτρεψε τα υφιστάμενα δεδομένα της εποχής για την αντίληψη της κοινωνικής ταυτότητας των δρώντων ατόμων, αλλά και των δομών εντός των οποίων αναπτύσσονται εγκληματικές συμπεριφορές. Ο Sutherland, μέσω έρευνας στο έργο του *is «white collar» crime, crime?*, που εκδόθηκε το 1945 από το *American Sociological Review*, επισήμανε πως τα στελέχη των εταιρειών που κατέχουν υψηλή κοινωνική θέση, διαπράττουν επίσης εγκλήματα, εντός των πάγιων επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους, για τα οποία χρειάζεται να αντιμετωπιστούν ποινικά και να παύσουν να χαίρουν ατιμωρησίας (Sutherland, 1945, σ. 132). Ο Sutherland, ανήγαγε τις αθέμιτες πράξεις των ελίτ σε εγκληματικές πράξεις, εξηγώντας έτσι το έγκλημα, ως διαταξικό φαινόμενο. Τα εγκλήματα λευκού περιλαίμιου αρχικά αναφέρονταν σε αθέμιτες δραστηριότητες επιχειρηματιών ή οργανισμών οι οποίοι φέρουν ποινική ευθύνη ως νομικά πρόσωπα. «Ραχοκοκαλιά» της προσέγγισης του Sutherland, αποτέλεσε η άποψη ότι η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσα από την αλληλεπίδραση αναπτύσσοντας έτσι τη «θεωρία των διαφορικών συναναστροφών». Πρακτικά, υποστήριξε, πως εφόσον ένα άτομο εκτίθεται περισσότερο σε αντιλήψεις που ευνοούν την παραβίαση του νόμου, είναι πιθανότερο να εκδηλώσει εγκληματική συμπεριφορά (Βιδάλη, 2013, σ. 120). Η εγκληματολογική και ποινική αναγωγή των έκνομων δραστηριοτήτων των ελίτ όπως την εισήγαγε ο Sutherland, δέχτηκε πληθώρα επικρίσεων¹.

Το ενδιαφέρον του Sutherland στους δράστες των εγκλημάτων και όχι στις ίδιες τις εγκληματικές πράξεις, ανέδειξε τον προσωποπαγή τους χαρακτήρα (Κουράκης, 2007, σ. 32). Έφερε με αυτόν τον τρόπο σε αντιδιαστολή τους δράστες που προέρχονταν από χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις και επαγγελματικές βαθμίδες χρησιμοποιώντας ως

---

¹Κατά την προσέγγιση του Ταπαν, δεν είναι ορθό τα άτομα αυτά να αντιμετωπίζονται ως εγκληματίες αφού δεν έχουν διωχθεί για κάποιο έγκλημα, παρά μόνο ασκούν τη συνήθη επιχειρηματική τους πρακτική. Άλλες προσεγγίσεις εστιάζουν στα αίτια του εγκλήματος λευκού κολάρου και στην έννοια της ανομίας του Μέρτον (Γεωργούλας, 2019, σ. 42).

προσδιορισμό το αναγνωριστικό χρώμα της ενδυμασίας τους. Δημιουργήθηκε έτσι, η σύνδεση ανάμεσα στην οικονομική εγκληματικότητα και στο επάγγελμα των δραστών με ιδιαίτερη έμφαση στους επιχειρηματίες. Αργότερα, οι Clinard και Quinney, «ομαδοποίησαν» τις εγκληματικές πράξεις που τελούνται εντός της νόμιμης επαγγελματικής δραστηριότητας των δραστών και κατηγοριοποιήθηκαν τα εν λόγω εγκλήματα σε επαγγελματικά. Την απεμπλοκή από το πρόσωπο του δράστη και την εκ νέου πραγματοπαγή προσέγγιση των εγκλημάτων, ακολούθησε η οικονομική εγκληματικότητα, η οποία λαμβάνει χώρα στην πλειοψηφία της εντός του ευρύτερου πλαισίου των εταιρικών εγκλημάτων (Τσουραμάνης, 2009, σσ. 21-23). Πλέον, στη σύγχρονη βιβλιογραφία γίνεται λόγος για «εγκλήματα του υπερκόσμου», εντός των οποίων περιλαμβάνονται και εγκλήματα πολιτικής δραστηριότητας (Λεμπέση, 2018, σ. 215).

Όπως και στην εγκληματικότητα του δρόμου, έτσι και στην εγκληματικότητα του λευκού κολάρου, κυριαρχεί ένα κοινό μοτίβο. Στην πρώτη περίπτωση, οι κοινωνικές συνθήκες τροφοδοτούν την ανάγκη απόκτησης χρημάτων μέσω εγκληματικής δραστηριότητας, ενώ στη δεύτερη, ο υψηλός ανταγωνισμός για την απόκτηση κερδοφορίας και προσωπικού status (Γεωργούλας, 2019, σ. 41)

Περίπου τέσσερις δεκαετίες μετά την εισαγωγή της έννοιας του λευκού κολάρου από τον Sutherland, ο Steven Box, επισημαίνει πώς οι δυνατότητες επίτευξης στόχων και δημιουργίας κέρδους εντός του νόμιμου πλαισίου για έναν οργανισμό, είναι περιορισμένες (Box, 1983, σ. 16). Ως εκ τούτου, τα υψηλά ιστάμενα στελέχη αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους για να πετύχουν τους στόχους τους οι οποίοι δύναται να παρεκκλίνουν των νόμιμων ορίων. Όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία, τα εγκλήματα λευκού κολάρου διατηρούν ορισμένα χαρακτηριστικά στα οποία περιλαμβάνονται το μέγεθος και το επίπεδο γραφειοκρατίας του οργανισμού, το προφίλ, η ιεραρχική βαθμίδα και τα στοιχεία του χαρακτήρα των δραστών, οι μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, καθώς και το είδος και η συχνότητα εμφάνισης επιχειρηματικών ευκαιριών (Γεωργούλας, 2019, σ. 44). Τα εγκλήματα λευκού κολάρου, συγκαταλέγονται στα πιο δαπανηρά εγκλήματα για την κοινωνία. Παρά το γεγονός ότι τα εγκλήματα αυτά συγχέονται με τα οικονομικά εγκλήματα, η ταύτιση τους χαρακτηρίζεται μάλλον αδόκιμη, γεγονός που προκύπτει από το έννομο αγαθό το οποίο προσβάλλεται κάθε φορά. Συγκεκριμένα, τα εγκλήματα λευκού κολάρου δεν περιορίζονται στην προσβολή του έννομου αγαθού της περιουσίας ή σημαντικών πτυχών της οικονομίας, ούτε χαιρούν κανονιστικής κωδικοποίησης. Οι

εκφάνσεις τους μπορεί να εντοπιστούν ακόμα και σε άτυπες στρεβλώσεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής (Βασιλαντωνοπούλου, 2015, σ. 69). Τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των εν λόγω εγκλημάτων, καθώς και ο υπερατομικός τους χαρακτήρας, καθιστά τον εντοπισμό και τον τρόπο προβολής τους από τα μέσα, ιδιαίτερος σημαντικό αναφορικά με τη διαμόρφωση της κρατούσας κοινωνικής αντίληψης.

Αναφορικά με τα στατιστικά στοιχεία που προκύπτουν από τις εκφάνσεις της εγκληματικότητας του λευκού κολάρου, εντός του πλαισίου επαγγελματικής δραστηριότητας των δραστών, το 2022, η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης των Ηνωμένων Πολιτειών (Association of Certified Fraud Examiners, 2022) καθόρισε ότι παγκοσμίως, ο μέσος οργανισμός χάνει περίπου πέντε τοις εκατό των ετήσιων εσόδων του λόγω εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της απάτης. Πέρα από τους ίδιους τους οργανισμούς, εκατομμύρια δολάρια δαπανώνται σε προγράμματα συμμόρφωσης και προσπάθειες διωκτικής δικαιοσύνης. Σε ό,τι αφορά τη Δυτική Ευρώπη και κατ' επέκτασιν την Ελλάδα, εμφανίζονται οι περισσότερες περιπτώσεις επαγγελματικής απάτης της Δυτικής Ευρώπης, ενώ ακολουθούν η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ο μέσος όρος χρηματικών απωλειών λόγω επαγγελματικής απάτης, υπολογίζεται στο 8% για τις συγκεκριμένες περιοχές, ήτοι σε περίπου 160.000€ ετησίως. Ως προς το ρόλο του δράστη στο εκάστοτε εργασιακό περιβάλλον, προκύπτει πως πλειοψηφικά, καταλαμβάνει υπαλληλική θέση, αλλά η μεγαλύτερη οικονομική απώλεια καταγράφεται από τις απάτες που τελούνται από τους υψηλά ιστάμενους ή τους ιδιοκτήτες των εκάστοτε εταιρειών (Association of Certified Fraud Examiners, 2022). Τέλος, αναφορικά με τη δίωξη τους, προκύπτει πως, μόνο το 3% του συνόλου των διώξεων αφορούν σε αυτό το είδος εγκληματικότητας, ενώ σε βάθος δεκαετίας (2011-2021), τα εν λόγω εγκλήματα διώχθηκαν κατά 53,5% λιγότερο. Το παραπάνω στατιστικό ενισχύεται από την εκτίμηση πως περί το 88% των ατόμων που αποτελούν θύματα της εγκληματικότητας του λευκού κολάρου, δεν προχωρούν σε καταγγελία, γεγονός που καταδεικνύει αφενός τη δυσκολία εντοπισμού τους και αφετέρου το κυρίαρχο αίσθημα φόβου των θυμάτων στην περίπτωση αναφοράς τους (Flynn , 2023).

1.2. Τα Εγκλήματα των Ισχυρών

Για τον προσδιορισμό της έννοιας των «ισχυρών», έχουν χρησιμοποιηθεί διαχρονικά ποικίλοι χαρακτηρισμοί για να περιγράψουν τις ομάδες ή τους φορείς που λόγω πλούτου, συγκέντρωσης εξουσίας, ανεπτυγμένου δικτύου διασυνδέσεων, ή και όλων των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών, επιδρούν άμεσα ή έμμεσα στο κοινωνικό σύνολο. Η υιοθέτηση του όρου «εγκλήματα των ισχυρών» πρωτοεισηγήθη από τον Frank Pearce, προκειμένου να περιγράψει τις ποινικά κολάσιμες πράξεις που διενεργούνται από φορείς εξουσίας, επιχειρήσεις, κρατικές υπηρεσίες και άλλες - υπερεθνικές ή μη- οργανώσεις για την εξυπηρέτηση οργανωτικών σκοπών ή/και ιδίου οφέλους (Χουλιάρης, 2015, σ. 195).

Τα εγκλήματα των ισχυρών, βρίσκουν πρόσφορο έδαφος στις κοινωνικές ανισότητες και «ψαλίδες» που αναπαράγει το καπιταλιστικό σύστημα. Ως εκ τούτου, όταν γίνεται αναφορά στα εν λόγω εγκλήματα, καταδεικνύεται η «ευνοϊκά» διαμορφωμένη κοινωνικοοικονομική και πολιτική συνθήκη που εξασφαλίζει τη δυνατότητα τέλεσης τους και υπαγορεύει τις μορφές εκδήλωσής τους (Βασιλαντωνοπούλου, 2015, σ. 67). Τα εν λόγω εγκλήματα, αναφέρονται σε μία ευρεία κατηγορία αξιόποινων πράξεων, οι οποίες ως επί των πλείστων παραμένουν στην αφάνεια ή συγκαλύπτονται από τους ίδιους τους φορείς που οφείλουν θεσμικά, να τις αντιμετωπίσουν, ως μία μορφή «συμβίωσης» και αλληλοεξυπηρέτησης κοινών συμφερόντων (Chambliss, 2004, σ. 243). Συνήθως, λαμβάνουν τη μορφή εταιρικών, κρατικών, κρατικό-εταιρικών, συστημικών και περιβαλλοντικών εγκλημάτων, ενώ δύναται να αποτελούν και οργανωμένα εγκλήματα. Βασικό «συστατικό» τους, αποτελεί η κατάχρηση εξουσίας και οι πράξεις διαφθοράς που διαπράττουν οι δράστες τους (Αλοσκόφης, 2019, σσ. 91-92).

Μπορεί η παραποίηση ενός ισολογισμού ή η ψήφιση ενός νομοσχεδίου να επιφέρει χιλιάδες θύματα; Όταν γίνεται λόγος στα εγκλήματα των ισχυρών, η απάντηση είναι καταφατική. Τα εγκλήματα των ισχυρών δεν διαπράττονται με τη χρήση φυσικής βίας και τις περισσότερες φορές γίνονται αντιληπτά μόνο από τις συνέπειές τους, ενώ μπορούν να συμπεριληφθούν στα εγκλήματα δομικής βίας. Την έννοια αυτή, εισήγαγε για πρώτη φορά ο Johan Galtung, προσεγγίζοντας τη βία ως μία μορφή επιρροής που εξαρτάται από τον τρόπο που επιβάλλεται, από το αποτέλεσμα που παράγει, από το υποκείμενο που δέχεται τις επιπτώσεις και από τον δρώντα που την ασκεί (Galtung,

1969, σ. 169). Οι αποφάσεις που λαμβάνονται από πολιτικά πρόσωπα, διευθυντικά στελέχη μεγάλων εταιρειών ή τραπεζών, από θεσμικούς μετόχους υπερεθνικών εταιρειών και από πρόσωπα που χαίρουν αντίστοιχων προνομίων και ισχύος, δύναται να επηρεάσουν άμεσα ή έμμεσα τη ζωή χιλιάδων ατόμων. Η αύξηση της ανεργίας, η μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών (αύξηση επιτοκίων δανεισμού, αισχροκέρδεια, υψηλή φορολογία, αθέμιτος ανταγωνισμός), η αύξηση της εγκληματικότητας του δρόμου, η μετάπτωση της μικρομεσαίας τάξης κάτω από τα όρια της φτώχειας και οι κατά τόπους περιβαλλοντικές κρίσεις, αποτελούν μερικές μόνο από τις πολυάριθμες συνέπειες που μπορούν να προκαλέσουν τα εγκλήματα των ισχυρών. Προσέτι των ανωτέρω κοινωνικό-οικονομικών συνεπειών, ο κοινωνικός «υποβιβασμός» που δύναται να προκληθεί εξαιτίας των αποφάσεων που λαμβάνονται από θεσμικά και ανώτερα στελέχη που δεσπάζουν στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας, προκαλούν επιπρόσθετο, από κόστος για την άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής. Πρακτικά, δαπανώνται περισσότερα κρατικά κονδύλια στην ενίσχυση του ποινικού και σωφρονιστικού συστήματος, έναντι άλλων θεσμών και κρατικών έργων, με αποτέλεσμα οι κοινωνοί να μην λαμβάνουν τις προσδοκώμενες κρατικές παροχές και να επιβαρύνονται οι ίδιοι άμεσα ή έμμεσα με το τελικό κόστος της εκάστοτε αντεγκληματικής πολιτικής (Αλεξιάδης, 2010, σσ. 265-313).

Παρά το γεγονός ότι τα εν λόγω εγκλήματα επιφέρουν εκτεταμένη κοινωνική βλάβη και προσβάλλουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και έννομα αγαθά, το κοινωνικό σύνολο φαίνεται να μην τους αποδίδει την αναμενόμενη βαρύτητα (Αλοσκόφης, 2019, σσ. 90-93). Το γεγονός αυτό, οφείλεται εν μέρει, στην αναδόμηση των εγκλημάτων αυτών ως εγκλήματα δομικής (έμμεσης) βίας, χωρίς σαφή αιτιακή σχέση δράστη-θύματος, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η αντιμετώπισή τους από το ποινικό δίκαιο, το οποίο εστιάζει στον προσδιορισμό της ευθύνης συγκεκριμένων προσώπων (Χουλιάρης, 2019, σ. 71). «Παράγεται» έτσι, μία επιλεκτική εγκληματοποίηση πανομοιότυπων συμπεριφορών, ανάλογη της ταξικής και οικονομικής θέσης του δράντος ατόμου, η οποία συνεπάγεται την εφαρμογή ή την απουσία εφαρμογής των προβλεπόμενων ποινικών κυρώσεων και καταλήγει τελικά, στην υποβάθμιση της αξίας του συλλογικού συμφέροντος έναντι του ατομικού (Χουλιάρης, 2019, σσ. 67-68). Συνακόλουθα, οι πράξεις που βλάπτουν συγκεκριμένα άτομα και διαπράττονται κυρίως από τους κοινωνικά περιθωριοποιημένους, «υπερ-εγκληματοποιούνται», σε αντιδιαστολή με τις πράξεις των κοινωνικά ισχυρών που θίγουν υπερατομικά

συμφέρονται και έννομα αγαθά και χαίρουν «υπό-εγκληματοποίησης» (Αλοσκόφης, 2021).

Πέραν των όσων ήδη διατυπώθηκαν, τόσο από την πλευρά της επιστημονικής κοινότητας, όσο και από την πλευρά των φορέων άσκησης τυπικού και άτυπου κοινωνικού ελέγχου, υφίσταται η νοερή «ζυγαριά» κόστους-οφέλους κατά τη μελέτη, αποκάλυψη ή συγκάλυψη των εγκλημάτων των ισχυρών. Αφενός, οι ερευνητές των εν λόγω εγκλημάτων ενίοτε διατηρούν μεροληπτική στάση υπέρ των ισχυρών λόγω ταξικής ή κοινωνικής ταύτισης (όπως επισημαίνει η Κριτική εγκληματολογική προσέγγιση) και αφετέρου, τα ερευνητικά κέντρα ή πανεπιστήμια, ενδέχεται να μην λάβουν χρηματοδότηση για τη διεξαγωγή έρευνας με επίκεντρο τα εγκλήματα των ισχυρών. Με αυτόν τον τρόπο, εμπορευματοποιείται ο θεσμός της έρευνας και χάνει τον εγγενή αμερόληπτο χαρακτήρα που καλείται να διατηρεί. Ενισχύεται έτσι πρακτικά, η εγκληματικότητα της μεσαίας τάξης και απαξιώνεται η εγκληματικότητα των ισχυρών (Αλοσκόφης, 2019, σσ. 102-103).

Υπό το πρίσμα της δημοσίευσης της είδησης αναφορικά με την εγκληματικότητα των ισχυρών, ο στιγματισμός πολιτικών προσώπων ή προσώπων «κλειδιών» δύναται να οδηγήσει στην επιβολή κυρώσεων, μηνύσεων, δυσφήμισης, στον εκβιασμό των δημοσιογράφων / εκδοτών και στην εσχάτη των περιπτώσεων ακόμα και στην αφαίρεση της ζωής τους (Αλοσκόφης, 2019, σσ. 102-107). Ανακύπτει έτσι το ζήτημα, κατά πόσον οι κάτοχοι θεσμικών ρόλων έχουν πραγματική βούληση να εξιχνιάσουν και να δημοσιοποιήσουν τα εγκλήματα των ισχυρών. Επιπλέον, εγείρεται το ερώτημα αν αυτή η διαδικασία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των καθηκόντων τους ως πυλώνοι της δημοκρατίας και ως πομποί των πραγματικών γεγονότων.

1.3. Τα Εγκλήματα των Πολιτικών ως Διακριτή Μορφή των Εγκλημάτων των Ισχυρών

Τα εγκλήματα των ισχυρών λογίζονται ως «βαριά εγκληματικότητα» συναρτήσει του βαθμού ευθύνης των δραστών, των κινήτρων τους, της φύσης της πράξης αλλά και των βλαπτικών συνεπειών που επιφέρουν κατά την τέλεσή τους στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (Βιδάλη, 2017, σ. 130). Η απουσία σαφούς οριοθέτησής τους και η έλλειψη επίσημων στατιστικών για την ακριβή βλαπτικότητά τους, δημιουργεί μία επιπλέον προβληματική στον εντοπισμό και στην αναγωγή συγκεκριμένων πράξεων σε

«εγκλήματα των ισχυρών» (Αλοσκόφης, 2019, σ. 95), (Βιδάλη, 2017, σ. 130). Στη σύγχρονη κατηγοριοποίηση τους, λαμβάνουν τις μορφές οικονομικών, κρατικό-εταιρικών, οργανωμένων εγκλημάτων και εγκλημάτων διαφθοράς.

Η εγκληματικότητα των πολιτικών ή αλλιώς η εγκληματικότητα του «ψηλού καπέλου», αναφέρεται στις αξιόποινες πράξεις που διαπράττονται από πολιτικούς που βρίσκονται στην εξουσία. Η ουσιώδης διάκρισή τους, από την ευρύτερη κατηγορία της εγκληματικότητας των ισχυρών, έγκειται στη δυνατότητα που διατηρούν οι δράστες τους, ως προς την άσκηση πολιτικής εξουσίας και στην ευχέρεια λήψης και υλοποίησης συναφών αποφάσεων. Απαραίτητη προϋπόθεση αναγωγής αυτών των εγκληματικών πράξεων σε εγκλήματα των πολιτικών, αποτελεί η κατάκτηση της κορυφής στην πολιτική ιεραρχία (Παπαχαλαράμους, 2019, σ. 139). Ως κεντρική συνέπεια κατάχρησης της παρεχόμενης εξουσίας, η εγκληματικότητα των πολιτικών αποτελεί ένδειξη «φθοροποιούς επίδρασης της εξουσίας» και ενισχύεται περαιτέρω από τις διαθέσιμες ευκαιρίες, το αίσθημα ατιμωρησίας, τα λεπτά όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας και τις λοιπές τεχνικές εξουδετέρωσης κατά την άσκηση των πολιτικών τους καθηκόντων (Σπινέλλης, 2013, σ. 4). Ως προς το προφίλ των δραστών, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πρόκειται για πρόσωπα που ακούν θεσμικά την πολιτική εξουσία και κατέχουν δημόσια αξιώματα, προκειμένου να επιλύουν κοινωνικές συγκρούσεις και να προάγουν το κοινό καλό. Εντός των πλαισίων άσκησης πολιτικής εξουσίας, μπορεί να περιλαμβάνεται και η δημιουργία κανόνων δικαίου.

Ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τα εγκλήματα των πολιτικών μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις κατηγορίες (Σπινέλλης, 2013, σ. 5). Η πρώτη κατηγορία, περιλαμβάνει τις αξιόποινες πράξεις που συνιστούν παραβιάσεις του Συντάγματος και του νόμου όπως η εσχάτη προδοσία, η πολιτική κατασκοπεία, η μεθόδευση του εκλογικού αποτελέσματος κ.ο.κ. Στη δεύτερη κατηγορία, εμπίπτουν οι εγκληματικές πράξεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κοινωνιών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται τα βασανιστήρια, οι πολιτικές δολοφονίες και κάθε μορφής βία ασκείται από τους εκπροσώπους του αστυνομικού σώματος. Η τρίτη κατηγορία, περιλαμβάνει τις αξιόποινες πράξεις που βλάπτουν τη δημοσία περιουσία και θίγουν τα εθνικά ή Ενωσιακά οικονομικά συμφέροντα όπως η υπεξαίρεση δημοσίου χρήματος, η εκμετάλλευση της δημόσιας περιουσίας για ίδιο όφελος και εκφάνσεις της διαφθοράς όπως η δωροδοκία, η παράκαμψη των νόμιμων διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων κ.ο.κ.. Η τέταρτη και τελευταία ομάδα εγκλημάτων των πολιτικών, περιλαμβάνει τις πράξεις ή τις παραλείψεις των πολιτικών προσώπων που

ασκούν εξουσία και τελούνται -ή όχι- κατά την άσκηση των πάγιων καθηκόντων τους (Σπινέλλης, 2013, σ. 5).

Όπως και στα εγκλήματα λευκού κολάρου έτσι και στα εγκλήματα «ψηλού καπέλου», κοινό παρονομαστή αποτελεί η προσωποπαγής τους αντιμετώπιση, καθώς τελούνται από άτομα που διαθέτουν επιχειρηματική ή πολιτική εξουσία, αντίστοιχα (Σπινέλλης, 2013, σ. 7). Έτσι, τα εγκλήματα των πολιτικών αποσυνδέονται από τα κρατικά, όπου ως εγκληματίας λογίζεται το κράτος και όχι ένα φυσικό πρόσωπο (Παπαχαραλάμπους, 2019, σ. 141). Με προσχηματικό επιχείρημα την επιδίωξη του κοινού καλού, οι πολιτικά ισχυροί, πράττουν ενίοτε αλόγιστα εντός του -σχεδόν απυρόβλητου- ασύλου που τους παρέχει ο νόμος (Σπινέλλης, 2013, σσ. 7,9).

Στα κύρια χαρακτηριστικά της εν λόγω μορφής εγκληματικότητας, περιλαμβάνονται τα ασαφή όρια μεταξύ χρηστής και έκνομης άσκησης πολιτικής εξουσίας, η πολιτική ρητορεία που συνεπάγεται την κατάχρηση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών, η βλάβη που προκαλούν σε σημαντικά κοινωνικά έννομα αγαθά και η δυσχέρεια ανακάλυψής τους λόγω της διαπλοκής και της συγκάλυψης που αναπτύσσεται μεταξύ των πολιτικών και των υφισταμένων τους (Σπινέλλης, 2013, σσ. 5-6).

1.4. Ανισότητες κατά την Επιβολή του Νόμου

Η ανισότητα κατά την επιβολή του νόμου αναφέρεται στη διαφορετική αντιμετώπιση ατόμων ή ομάδων από τις αρχές επιβολής του νόμου, βάσει κοινωνικών, οικονομικών, ή άλλων κριτηρίων, η οποία αντιτίθεται στις δικαιικές αρχές που χαρακτηρίζουν κάθε δημοκρατικό, νομοθετικό σύστημα. Η ανισότητα, δύναται να λάβει τη μορφή φυλετικής, έμφυλης, οικονομικής, κοινωνικής ή άλλου είδους προκατάληψης. Τα Μ.Μ.Ε. διατηρούν καταλυτικό ρόλο στην προβολή και στην αντίληψη της ανισότητας, ενώ μέσω κατάδειξης σχετικών περιστατικών, μπορούν να ασκήσουν πίεση στις αρμόδιες αρχές για την εξάλειψη του φαινομένου.

Η ευρύτερα γνωστή ως «επιλεκτική διαδικασία» περιλαμβάνει τον τρόπο που δύναται να χαρακτηριστεί ένα άτομο ως «εγκληματίας». Η εν λόγω διαδικασία, συνδέεται τόσο με τη νομοθέτηση εξ' αρχής, όσο και με τις διαδικαστικές και δικονομικές παραβάσεις που εμφανίζονται στους κόλπους της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. Προκύπτει έτσι μια άρρηκτη συσχέτιση μεταξύ των πολιτών και των φορέων του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Βιδάλη, 2017, σσ. 79-80). Η επιλεκτική διαδικασία αναπτύσσεται σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο, όπως προαναφέρθηκε, αφορά στην ποινική νομοθέτηση και συνδέεται με την εγκληματοποίηση, ήτοι την κατηγοριοποίηση των πράξεων από νόμιμες σε εγκληματικές. Το δεύτερο στάδιο, αφορά στην επιλεκτική επιβολή του νόμου κατά τη δίωξη και εκδίκαση των υποκειμένων, ενώ το τρίτο, περιλαμβάνει τις αθέμιτες και άδικες πρακτικές μεταχείρισης που έπονται της καταδίκης, ενώ σε αυτό το στάδιο, σημαίνων είναι και ο ρόλος των ΜΜΕ. Μεταξύ των ποικίλων εκδηλώσεων των ανισοτήτων από τα εντεταλμένα κρατικά όργανα, διακρίνονται οι ανισότητες του αστυνομικού, δικαστικού και σωφρονιστικού συστήματος.

Στην περίπτωση της Αστυνομίας, η επιλεκτικότητα κατά τη διάρκεια ελέγχων ή προσαγωγών, εκδηλώνεται λόγω ατομικών στερεοτυπικών προκαταλήψεων και καταβολών με αποτέλεσμα να διαρρηγνύονται τα αποδεκτά όρια της διακριτικής ευχέρειας που ορίζει ο νόμος για την αβίαστη και δίκαιη άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας. Με αυτόν τον τρόπο, αντανakλώνται οι υφιστάμενες κοινωνικές ανισότητες στον τρόπο λειτουργίας του διωκτικού μηχανισμού, αναγάγοντας συγκεκριμένες ομάδες ατόμων σε «συνήθεις υπόπτους» τέλεσης εγκληματικών πράξεων. Στην ενίσχυση των στερεοτυπικών προκαταλήψεων, συνδράμει περαιτέρω η αντιμετώπιση

των προαναφερθέντων ομάδων οι οποίοι καλούνται «αποδιοπομπαίοι τράγοι» της κοινωνίας από τα Μ.Μ.Ε. (Βιδάλη, 2017, σ. 80).

Εφόσον τα «κοινωνικά στιγματισμένα» άτομα εμπλακούν στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, ενδέχεται να παρατηρηθεί εκ νέου κατάχρηση του δικαιώματος της διακριτικής ευχέρειας από την πλευρά των δικαστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα επιλεκτικής μεταχείρισης ως προς την έκβαση της δίκης, αποτελεί η έρευνα που υλοποιήθηκε για τις υποθέσεις ναρκωτικών ουσιών από τον καθηγητή Καρύδη για την περίοδο 1993-1995. Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν πως στις περιπτώσεις Ελλήνων κατηγορούμενων, οι τελικές κυρώσεις ήταν ηπιότερες έναντι των αλλοδαπών για τη διάπραξη ταυτόσημων εγκληματικών πράξεων, γεγονός που δηλώνει άνιση και επιλεκτική μεταχείριση κατά την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης (Καρύδης, 2010, σσ. 213-216).

Σε ό,τι αφορά το σωφρονιστικό σύστημα, φαίνεται πως αποτυγχάνει να επιτελέσει το σκοπό για τον οποίο προορίζεται, ήτοι τον σωφρονισμό και την ομαλή επανένταξη των κρατούμενων στην κοινωνία. Στους κόλπους των καταστημάτων κράτησης, διαπιστώνεται η αναπαραγωγή και η ενίσχυση των υφιστάμενων κοινωνικών ανισοτήτων τόσο λόγω των συνθηκών διαβίωσης των κρατούμενων, όσο και λόγω της συνολικής ανεπάρκειας ως προς τη διοίκηση τους. Ο ελλιπής στρατηγικός σχεδιασμός λειτουργίας των φυλακών, συνδυαστικά με την υποχρηματοδότηση τους, τις καθιστά περισσότερο «τιμωρητικές» και λιγότερο «σωφρονιστικές» (Βιδάλη, 2017, σσ. 84-85). Επιπλέον, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των κρατούμενων, καταδεικνύουν πως στην πλειοψηφία τους προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα, γεγονός που ενισχύει περαιτέρω τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων (Παναγιωτόπουλος, 1990, σσ. 210-212). Στις περιπτώσεις συνύπαρξης, των προαναφερθέντων εγκληματιών με εγκληματίες του λευκού κολάρου, η φυλακή λειτουργεί ως «μικρογραφία» των ανισοτήτων της κοινωνίας, αφού οι τελευταίοι χαίρουν της εμπιστοσύνης των σωφρονιστικών υπαλλήλων λόγω του πρότερου κοινωνικού τους στάτους και απολαμβάνουν περισσότερα προνόμια κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής τους (Κασάπογλου, 2018, σ. 699).

Κοινό παρονομαστή των προαναφερθέντων φαινομένων εκδήλωσης και αναπαραγωγής των υφιστάμενων κοινωνικών προκαταλήψεων και ανισοτήτων, αποτελεί η κατάχρηση εξουσίας και η μεροληπτική άσκηση της διακριτικής ευχέρειας που χαρακτηρίζει ένα ποσοστό των εξουσιοδοτημένων εκπροσώπων άσκησης τυπικού κοινωνικού ελέγχου.

1.5. Η Ατιμωρησία ως Προνόμιο των Ισχυρών

Η εγκληματικότητα των ισχυρών, αποτελεί διακριτή μορφή εγκληματικότητας κυρίως εξαιτίας του προφίλ των δραστών της. Οι δράστες εν προκειμένω, κατέχουν προνομιακή και ενίοτε θεσμική θέση στην κοινωνική πυραμίδα, γεγονός που τους προσδίδει σημαντικά μεγαλύτερη δύναμη, υλική και συμβολική, έναντι των θυμάτων τους (Χουλιάρας, 2019, σ. 73).

Στο πλαίσιο πρόληψης και καταστολής της εγκληματικότητας, ο Ποινικός Κώδικας, προβλέπει το σύνολο των ποινικά κολάσιμων πράξεων και τις κυρώσεις που απορρέουν από τη διάπραξη τους. Εύλογα προκύπτει, πως οι εν λόγω κυρώσεις συμμορφώνονται στους διεθνείς κανόνες προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων και στις ισχύουσες συνταγματικές αρχές. Μεταξύ των προαναφερθέντων αρχών περιλαμβάνονται η ισότητα των πολιτών εντός και ενώπιον του νόμου², η αρχή της αναλογικότητας³ και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου, στην οποία υπάγεται η αρχή της αναλογικότητας και περιλαμβάνει ένα ευρύτερο πλέγμα αρχών και αξιών του Συντάγματος που αναφέρεται στην άσκηση νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, καθώς και στη δικαστική ανεξαρτησία.

Στον αντίποδα της αρνητικής προκατάληψης λόγω ανισοτήτων που εκδηλώνονται κυρίως εξαιτίας χαμηλής ταξικής ιεραρχίας ή φυλετικών διαφορών, απαντώνται οι προκαταλήψεις λόγω ενισχυμένου κοινωνικού προφίλ και οικονομικής θέσης. Σύνηθες «σύμπτωμα» αυτών των περιπτώσεων, αποτελεί το φαινόμενο της ατιμωρησίας. Διαχρονικά, παρατηρείται η αποτυχία τήρησης των προαναφερθέντων αρχών και κανόνων, όταν γίνεται λόγος για τα εγκλήματα των ισχυρών. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στην κεκαλυμμένη ή αφανή αιτιότητα μεταξύ εγκλήματος και δράστη, στην αδυναμία αξιολόγησης της βλαπτικότητας που προκαλείται ή ακόμα και στην προσπάθεια συγκάλυψης συγκεκριμένων δραστών.

Στην ευρύτερη έννοια της, η ατιμωρησία συνδέεται με την αφανή εγκληματικότητα, ήτοι με τις ποινικά κολάσιμες πράξεις που διαπράττονται στο κοινωνικό παρασκήνιο, δεν εξιχνιάζονται και δεν συμπεριλαμβάνονται στις επίσημες καταγραφές της Αστυνομίας. Δεδομένου ότι οι αξιόποινες πράξεις της αφανούς εγκληματικότητας,

---

² Σύνταγμα, Άρθρο 4: Ισότητα των Ελλήνων

³ Σύνταγμα, Άρθρο 25: Αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου, προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων και Ποινικός Κώδικας, Άρθρο 79: Δικαστική επιμέτρηση της ποινής

αποτελούν μία εκτίμηση των εγκλημάτων που έχουν διαπραχθεί και όχι αποδεδειγμένα εγκλήματα, εκ των πραγμάτων δεν δύναται να τιμωρηθούν (Χουλιάρας, 2021, σ. 68)

Η ατιμωρησία των εγκλημάτων που διαπράττονται από ισχυρούς αποτελεί ένα πολύπλοκο και ευαίσθητο θέμα στον χώρο του δικαίου και της δικαιοσύνης. Οι ισχυροί, σε πολλές περιπτώσεις, βρίσκονται στο νομοθετικό «απυρόβλητο» ή χαίρουν δικαστικής επιείκειας. Λόγω της απουσίας επίσημης ή ισότιμης τιμωρίας διακυβεύεται η ισονομία, τα θεμελιώδη δικαιώματα και η εμπιστοσύνη των πολιτών στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης και συνεπαγωγικά στο ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα. Στον αντίποδα, στους δράστες που εκπροσωπούν στιγματισμένες μειονότητες, έχουν δαιμονοποιηθεί από τα Μ.Μ.Ε. και αντιμετωπίζονται με στερεοτυπικό τρόπο από το σύνολο της κοινωνίας αλλά και από τους επίσημους φορείς άσκησης εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας, φαίνεται πως αποδίδονται αυστηρότερες νομοθετικές κυρώσεις (Καρύδης, 2010, σσ. 213-220).

Το φαινόμενο της ατιμωρησίας ή της άνισης τιμωρίας συγκεκριμένων προσώπων, απασχολεί διαχρονικά την κοινή γνώμη με πλέον πρόσφατες τις περιπτώσεις ανάληψης πολιτικής και πραγματικής ευθύνης των υπουργών. Άλλες μορφές ατιμωρησίας μπορεί να αφορούν στη διαφορά μεταξύ επιβληθείσας και τελικά εκτιθείσας ποινής, στα περιστατικά άσκησης αστυνομικής βίας, στη διαχείριση των οικονομικών των κομμάτων και σε ποικίλα, επίκαιρα ζητήματα. Σε κανονιστικό επίπεδο, η ατιμωρησία δύναται να λάβει τις μορφές της παραγραφής, της αμνηστίας, της αποχής από την ποινική δίωξη ή της χάρης (Χουλιάρας, 2021, σ. 72).

Η τιμώρηση των δραστών πέρα από προληπτικά, λειτουργεί και κατασταλτικά ως προς τη διάπραξη εγκληματικών πράξεων, ιδιαιτέρως δε, όταν λαμβάνει τη μορφή κάθειρξης, ήτοι στέρησης της ελευθερίας και απομόνωσης του δράστη από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται η εμπιστοσύνη της κοινωνίας προς τον κρατικό μηχανισμό καταστολής της εγκληματικότητας και παράλληλα εξασφαλίζεται το απαιτούμενο αίσθημα ασφάλειας αναφορικά με τη συνέχιση της ομαλής και εύρυθμης δημόσιας τάξης και συνοχής. Εύλογα προκύπτει, πως στις περιπτώσεις ατιμωρησίας (είτε απορρέει από αντικειμενική αδυναμία, είτε από επιλεκτικότητα ανάμεσα στους διωκόμενους), διαταράσσονται αμφότερα τα αισθήματα εμπιστοσύνης και ασφάλειας του συνόλου των κοινωνιών (Χουλιάρας, 2021, σσ. 55-56).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

2.1. Κοινωνικός Έλεγχος

Ως κοινωνικός έλεγχος ορίζεται το σύνολο των διαδικασιών, των επικρατούντων κοινωνικών σχέσεων και των επιβαλλόμενων κρατικών πολιτικών που διαμορφώνουν τη λειτουργία μιας κοινωνίας. Κύριο άξονα αυτών των διαδικασιών αποτελούν η κοινωνική προσαρμογή, η κοινωνική αφομοίωση του πληθυσμού, καθώς και η συμμόρφωση του απέναντι στο νόμο, με απώτερο στόχο τη διαμόρφωση και διατήρηση ενός συγκεκριμένου τύπου κοινωνικής τάξης προς όφελος του κοινού συμφέροντος. Εντός τους εύρους αυτών των διαδικασιών συγκαταλέγονται οι τρόποι επίλυσης συγκρούσεων που προκαλούνται εξαιτίας της αλληλεπίδρασης εντός κοινωνικών σχηματισμών (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 151-152).

Από κοινωνιολογικής απόψεως, ο όρος προσδιορίστηκε ως η ικανότητα της κοινωνίας να αυτορυθμίζεται στη βάση αρχών και αξιών του η ίδια έχει θεσπίσει (Καρύδης, 2010, σ. 29). Βασικούς πυλώνες του κοινωνικού ελέγχου αποτελούν η μείωση του εξαναγκασμού, η εξάλειψη της ανθρώπινης δυστυχίας και ο επαναπροσδιορισμός των κοινωνικών στόχων (Λεμπέση, 2018, σ. 403). Η έννοια του κοινωνικού ελέγχου εισήχθη από τον Ross το 1901, ενώ αποτέλεσε βασική παράμετρο της θεωρίας του Parsons (1951), μέσω της οποίας, συνέδεσε τον κοινωνικό έλεγχο με την κοινωνική παρέκκλιση (Καρύδης, 2010, σ. 31). Συγκεκριμένα, προσδιόρισε τον κοινωνικό έλεγχο ως τη διαδικασία απονομής κυρώσεων μέσω της οποίας, αντιμετωπίζεται η κοινωνική παρέκκλιση και προάγεται η κοινωνική σταθερότητα. Η έννοια αυτή, συναντάται συχνά στην ανάλυση της αποκλίνουσας συμπεριφοράς, ενώ αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της «θεωρίας της ετικέτας» (Θεολόγη, 2011, σσ. 46-49) (Λεμπέση, 2018, σ. 404). Ο κοινωνικός έλεγχος διακρίνεται σε δύο βασικές μορφές, στον τυπικό και στον άτυπο.

Τυπικό κοινωνικό έλεγχο αποτελεί το σύνολο των θεσμοθετημένων διαδικασιών που ασκούνται από τα εντεταλμένα όργανα του κράτους προκειμένου να καταστέλλονται και να τιμωρούνται συμπεριφορές μέσω των οποίων παραβιάζονται θεμελιώδεις κανόνες και έννομα αγαθά της κοινωνικής ζωής (Λεμπέση, 2018, σ. 404). Ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος, βασίζεται σε γραπτούς κανόνες δικαίου (νόμους) και διατηρεί

καταναγκαστικό χαρακτήρα (Καρύδης, 2010, σ. 30). Στον αντίποδα, ως άτυπος κοινωνικός έλεγχος νοείται ο μη θεσμοθετημένος έλεγχος που ασκείται μεταξύ των κοινωνιών όταν ένα άτομο αποκλίνει από τα πρότυπα συμπεριφοράς μιας ομάδας. Ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος ασκείται από την οικογένεια, το σχολείο, την εκκλησία, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και γενικά από το κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου. Οι μορφές που μπορεί να λάβει ποικίλουν και ενδέχεται να έχει λεκτική ή μη, εκδήλωση, ενώ συνήθως εκδηλώνεται ως άσκηση κριτικής ή περιθωριοποίηση (Καρύδης, 2010, σ. 29).

2.1.1. Ο Άτυπος Κοινωνικός Έλεγχος των Μ.Μ.Ε.

Η άσκηση τυπικού και άτυπου κοινωνικού ελέγχου, τροφοδοτεί ποικίλα ερωτήματα και ανησυχίες διεπιστημονικού ενδιαφέροντος αναφορικά τόσο με τον τρόπο που υλοποιείται, όσο και με τα κίνητρα των νομοθετικών και (τυπικών ή άτυπων) εκτελεστικών του οργάνων. Το ζήτημα της νομιμοποίησης είναι συνδεδεμένο με την επιλογή που κάνει ένας εξουσιαστικός φορέας όσον αφορά τον τρόπο ποινικοποίησης και την επιβολή κυρώσεων για συγκεκριμένα φαινόμενα και συμπεριφορές. Θεσπίζεται έτσι, ένα σύνολο κανόνων και διαδικασιών (νομοθετική διαδικασία) που καθορίζουν τις βάσεις με τις οποίες η εξουσία επιβάλλει κυρώσεις και ποινικοποιεί συγκεκριμένες πράξεις (Κανονισμός της Βουλής - Άρθρα 84-88 και 93-107).

Από την άλλη πλευρά, η ηθική νομιμοποίηση σχετίζεται με τις αξίες και τις πεποιθήσεις που υιοθετεί μια κοινωνία σε σχέση με τον τρόπο ποινικοποίησης και τις επιβληθείσες κυρώσεις. Συνολικά, η ηθική νομιμοποίηση συνδέεται με την κοινωνική συναίνεση και την αποδοχή των κανόνων που καθορίζουν το πώς πρέπει να γίνεται η ποινικοποίηση, ενώ η θεσμική νομιμοποίηση αφορά στο νομικό πλαίσιο και τις διαδικασίες που εξουσιοδοτούν την επιβολή κυρώσεων (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 258). Η ηθική και η θεσμική νομιμοποίηση αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικές διαστάσεις όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία εκτιμά και αποδέχεται συγκεκριμένες ενέργειες, πρακτικές ή καταστάσεις. Οι δύο αυτές διαστάσεις αλληλοεπιδρούν και μπορεί να συγκλίνουν ή να αποκλίνουν μεταξύ τους, εγείροντας έτσι ζητήματα ανάμεσα στο νόμιμο και στον ηθικό χαρακτήρα μίας πράξης.

Μεταξύ των προαναφερθέντων και με αφετηρία τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο, τίθεται το ερώτημα αν και κατά πόσο, αυτή η μορφή ελέγχου, συμβάλλει στην ομαλή

κοινωνικοποίηση των ατόμων και στη διατήρηση της κοινωνικής ευημερίας και τάξης ή παράγει και αναπαράγει το υφιστάμενο status quo, εμπλουτίζοντάς το με ιδεολογίες που διαμορφώνουν μια «ψευδή» συλλογική συνείδηση που συμπνέει με τις ισχύουσες πολικές και οικονομικές «ατζέντες» (Καρύδης, 2010, σ. 31).

Για την άσκηση τυπικού ελέγχου, αρκούν η τήρηση της κείμενης νομοθεσίας, η τήρηση των αρχών του δικαίου και η άσκηση του δικαιώματος της διακριτικής ευχέρειας των εντεταλμένων κρατικών οργάνων με δικαιοκρισία και ηθική. Ωστόσο, όταν πρόκειται για άτυπο κοινωνικό έλεγχο, δεν υφίστανται συγκεκριμένα και σαφή «στεγανά» ως προς τους τρόπους άσκησης του.

Οι θεσμοί που ασκούν άτυπο κοινωνικό έλεγχο ποικίλουν ως προς το μέγεθος του «κοινού» που απευθύνονται. Πρόσωπα όπως γονείς, εκπαιδευτικοί, συνεργάτες, ιερείς και Μ.Μ.Ε. μπορούν να ασκήσουν άτυπο κοινωνικό έλεγχο, ωστόσο καθεμιά από τις προαναφερθείσες κατηγορίες, δύναται να επηρεάσει διαφορετική -ποσοτικά και ποιοτικά- μερίδα κοινωνών. Όπως εύλογα προκύπτει, τα Μ.Μ.Ε. διατηρούν τα πρωτεία έναντι των υπολοίπων ως προς την άσκηση επιρροής στο κοινωνικό σύνολο λόγω των διαύλων και των μέσων που διαθέτουν. Ανέκαθεν, τα Μ.Μ.Ε., διατηρούσαν τη δυνατότητα δημιουργίας στερεοτύπων και διάπλασης της κοινής γνώμης στα σημεία που «επέβαλλε» η εκάστοτε χρονική στιγμή, για την εξυπηρέτηση παράπλευρων και πολλές φορές, αφανών συμφερόντων.

Η τηλεόραση αποτελούσε επί σειρά ετών το «αγαπημένο» μέσο ενημέρωσης της Ελλάδας. Ο μέσος πολίτης, πριν τη διάδοση του διαδικτύου, αφιέρωνε περίπου τέσσερις ώρες ημερησίως στην παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων, έναντι δέκα λεπτών στην ανάγνωση εφημερίδων. Η ορμητική είσοδος της τηλεόρασης στο πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό γίνεσθαι οδήγησε τον Τύπο σε μία διαδικασία μιμητισμού. Οι εφημερίδες στην προσπάθεια να κερδίσουν το χαμένο έδαφος της δημοτικότητας τους, ξεκίνησαν να αντιγράφουν τον τηλεοπτικό τρόπο απόδοσης των ειδήσεων. Οι εικόνες του Τύπου μεγάλωσαν, τα κείμενα μικρύναν, τα θέματα που πραγματεύονταν έγιναν πιο «εύπεπτα» για τους αναγνώστες και οι τίτλοι πιο σοκαριστικοί. Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων, το μορφωτικό επίπεδο της κοινωνίας βελτιώθηκε και στοιχεία όπως η υπεραπλούστευση της είδησης, ο κιτρινισμός και η σχηματικότητα, οδήγησαν μεγάλη μερίδα κόσμου στην επιλογή έτερων μορφών ενημέρωσης, όπως το διαδίκτυο (Παπάς, 2005, σσ. 99-104). Βασικοί λόγοι επιλογής του διαδικτύου ως κύριο μέσο ενημέρωσης, αποτελούν η πολυφωνία, η άμεση πρόσβαση σε οποιαδήποτε είδηση και η διαρκής ενημέρωση για τα θέματα της

επικαιρότητας. Ωστόσο, το συγκριτικό πλεονέκτημα του διαδικτύου έναντι των υπολοίπων μέσων, ιδιαίτερα στις νεότερες γενιές, αφορά στην εμπιστοσύνη αποτύπωσης των ειδήσεων. Όπως παρουσιάστηκε στην ετήσια έκθεση για την ενημέρωση στο Διαδίκτυο (Reuters Institute, 2023) του Ινστιτούτου Reuters, σε δείγμα 2023 ατόμων, στην Ελλάδα, έχει πληγεί η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στα μέσα ενημέρωσης. Συγκεκριμένα, μόνο το 19% των ερωτηθέντων εμπιστεύεται τα μέσα ενημέρωσης, ποσοστό αποθαρρυντικό συγκριτικά με τα υπόλοιπα δημοκρατικά κράτη που συμμετείχαν στην έρευνα. Αξίζει να σημειωθεί πως η Ελλάδα διατηρούσε ήδη χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης απέναντι στα μέσα ενημέρωσης, γεγονός που οξύνθηκε περαιτέρω τα τελευταία χρόνια λόγω της χρηματοδότης των τηλεοπτικών σταθμών και της λογοκρισίας τόσο στους πολίτες, όσο και στους δημοσιογράφους ακόμα και στα φαινομενικά «ελεύθερα», διαδικτυακά, μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας. Συμπληρωματικά του ανωτέρω ποσοστού, η ίδια έρευνα καταδεικνύει πως ολοένα και περισσότεροι Έλληνες αποφεύγουν να ενημερώνονται για τα θέματα επικαιρότητας, γεγονός που πέραν της εμπιστοσύνης των πολιτών στα μέσα, εγείρει περισσότερα κοινωνιολογικά ερωτήματα.

Τα Μ.Μ.Ε., ανεξάρτητα από το βαθμό «φιλελευθερισμού» τους, αποτελούν κερδοσκοπικούς οργανισμούς και «πουλάνε» το «προϊόν» τους, διατηρώντας μία αμφίδρομη συναλλαγή μεταξύ δημοτικότητας και διαφήμισης ανάμεσα στο καταναλωτικό κοινό και στους προβαλλόμενους χορηγούς. Ως εκ τούτου, κρίνεται μάλλον αναγκαία προϋπόθεση η διερεύνηση των πηγών χρηματοδότησής τους, για την αξιολόγηση της αντικειμενικότητάς τους. Συνήθως, τα Μ.Μ.Ε. ανήκουν σε μεγαλύτερους ομίλους εταιρειών που συνδέονται στενά μεταξύ τους. Πρακτικά, αυτό καθιστά το ίδιο το κοινό ως «προϊόν» για τα μέσα, το οποίο με τη σειρά του, πωλείται σε διαφημιζόμενες (ενδοομιλικές ή όχι) εταιρείες ιδίων συμφερόντων. Συνεπαγωγικά, δεν θα μπορούσε να αποτελεί έκπληξη η προβολή της εικόνας του κόσμου που παρουσιάζεται από τα μέσα, η οποία συχνά, αντιπροσωπεύει τα στενά και μονόπλευρα συμφέροντα και αξίες των πωλητών και των αγοραστών του «προϊόντος». Πλέον αυτού, οι διευθύνοντες των Μ.Μ.Ε., ενισχύουν περαιτέρω τη διαστρεβλωμένη εικόνα που αυτά παρουσιάζουν, αφού οι ίδιοι διατηρούν κοινά ταξικά συμφέροντα και σχέσεις με το κράτος, τους ιδιοκτήτες μεγάλων εταιρειών και άλλους προνομιούχους κλάδους (Chomsky, 1997, σσ. 51-52). Τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης της Ελλάδας, ελέγχονται από λίγους, ισχυρούς επιχειρηματίες της χώρας, το σύνολο των οποίων διατηρεί πληθώρα άλλων εταιρειών κυρίως στους κλάδους του πετρελαίου, των

τηλεπικοινωνιών και της ναυτιλίας, αλλά και στον κλάδο του ποδοσφαίρου. Επισημαίνεται πως, οι συγκεκριμένοι επιχειρηματίες, διατηρούν στην κατοχή τους τόσο τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς υψηλής ακροαματικότητας, όσο και έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης που χαίρουν διαχρονικά αυξημένης δημοτικότητας. Η ιχνηλασιμότητα της ιδιοκτησιακής αλυσίδας των Μ.Μ.Ε. στην Ελλάδα καθίσταται πολλές φορές δυσδιάκριτη, εξαιτίας της απόκρυψης των σχετικών στοιχείων, της αμφισβητούμενης νομικής ιδιοκτησίας αλλά και της δαιδαλώδους νομοθεσίας που περιβάλλει το συγκεκριμένο κλάδο (Παπαθανασσόπουλος, Σταβριανέα, Καραδημητρίου, Κωστόπουλος, & Μεταξά, 2022).

2.2. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης; Η Τέταρτη Εξουσία των Μ.Μ.Ε.

Όπως γίνεται αντιληπτό, τα Μ.Μ.Ε., βρίσκονται σε μάλλον «δύσκολη θέση», αφού αποτελούν τους ενδιαμέσους φορείς, με τον μεγαλύτερο διάυλο επικοινωνίας ανάμεσα στους πολίτες και στο κράτος. Τα Μ.Μ.Ε. διατηρούν μία διαρκή συναλλαγή με την κρατική εξουσία μέσω της οποίας ανταλλάσσουν την παρουσίαση της πραγματικότητας όπως εκείνη επιτάσσει και λαμβάνοντας ως αντίτιμο χρηματοδότηση, ασφάλεια και «διαρροές» ειδήσεων που με τη σειρά τους πουλάνε στο κοινό (Chomsky, 1997, σ. 52). Ο επιθετικός προσδιορισμός των Μέσων Ενημέρωσης ως «Μαζικά», έχει καθιερώσει στο συλλογικό γίνεσθαι την αντίληψη ότι οι κοινωνοί – αποδέκτες των προβαλλόμενων πληροφοριών από τα μέσα, αποτελούν τη «μάζα». Ωστόσο, τίθενται ποικίλα -μάλλον ρητορικά- ερωτήματα, ορθής χρήσης αυτού του προσδιορισμού όταν γίνεται αναφορά στο κοινωνικό σύνολο. Αποτελεί το κοινωνικό σύνολο μία (εύπλαστη) μάζα ατόμων, ιδεών και αξιών και συνεπαγωγικά ένα «έρμαιο» της φερόμενης (και όχι αδίκως) Τέταρτης Εξουσίας των Μ.Μ.Ε.; Πώς θα μπορούσε να διαμορφωθεί η συλλογική κοινωνική αντίληψη αν η «ετικέτα» της «μάζας» χαρακτήριζε τους πομπούς και όχι τους δέκτες της ενημέρωσης; Τέλος, αν και ο όρος «μάζα» αναφέρεται στους αποδέκτες, κατά πόσο τα Μ.Μ.Ε., λειτουργούν αυτόνομα το ένα από το άλλο και δεν αποτελούν και αυτά, ένα μαζικό υποσύνολο αναμετάδοσης και προβολής (πανομοιότυπης) συγκεκριμένης θεματολογίας; Μήπως τελικά, ο

ορισμός των Μέσων θα ήταν πιο εύστοχα διατυπωμένος ως «Μαζικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης»;

Βάσει της φιλελεύθερης προσέγγισης, η χειραφέτηση των Μ.Μ.Ε. από τον κρατικό έλεγχο, συνέβαλε στον εκδημοκρατισμό του κράτους και προήγαγε το δημοκρατικό πνεύμα, τον διάλογο και την επικοινωνία ανάμεσα στην κυβέρνηση και στους κοινωνούς. Τα Μ.Μ.Ε., οφείλουν να προωθούν το διάλογο και την πολυφωνία και να προβάλλουν τον κοινωνικό παλμό. Επιπλέον, εντός των αρμοδιοτήτων τους εμπίπτει και η άσκηση κριτικής στην πολιτική εξουσία καθήκον που τους προσέδωσε τον τίτλο της «Τετάρτης Εξουσίας» (United Nations, 2023). Η ριζοσπαστική προσέγγιση αναφορικά με τη λειτουργία των Μ.Μ.Ε. και την αναγωγή τους ως Τέταρτη Εξουσία αμφισβητεί τη χειραφέτηση τους από το «στενό κρατικό μηχανισμό» πολλώ δε μάλλον την εκπροσώπηση της λαϊκής τάξης μέσα από τον δίαυλο επικοινωνίας που διατηρούν. Αυτή η προσέγγιση, αντιμετωπίζει τα Μ.Μ.Ε. ως φορείς ιδιωτικών συμφερόντων και πολιτικών που πλάθουν, αναπλάθουν και χειραγωγούν την πραγματικότητα βάσει ιδίων συμφερόντων (Σταματάκη, 2023).

Ένα θεμελιώδες ερώτημα που τίθεται για τον τρόπο λειτουργίας των Μ.Μ.Ε. και των συμφερόντων τους, αφορά στην επιλογή της θεματολογίας που προβάλλουν. Η θεματολογία ή η ατζέντα των Μ.Μ.Ε. είναι αυτή βάσει της οποίας επιλέγονται τα θέματα που θα προβληθούν και αυτά που θα παραμείνουν στην αφάνεια. Δεδομένου ότι η θεματολογία της επικαιρότητας αποτελεί ένα ρευστό, δυναμικό μέγεθος, διαρκούς αλληλεπίδρασης, για κάθε δεδομένη στιγμή, ενδέχεται να μεταβάλλεται. Η θεματολογία, απαρτίζεται από επιμέρους θέματα. Όπως ορίστηκε από τους Cobb και Elder, κάθε θέμα αποτελεί μία «σύγκρουση μεταξύ δύο ή περισσότερων αναγνωρίσιμων ομάδων επί διαδικαστικών ή ουσιαστικών ζητημάτων που σχετίζονται με την κατανομή θέσεων ή πόρων» (Cobb & Elder, 1983, σ. 32). Επομένως, προκειμένου ένα θέμα να συμπεριληφθεί στην ημερήσια θεματολογία και να τύχει κάλυψης από τα Μ.Μ.Ε., χρειάζεται να χαρακτηρίζεται ως συγκρουσιακό και διφυές. Όσο ο συγκρουσιακός χαρακτήρας ενός θέματος, εξυπηρετεί την παράλληλη απόκρυψη εγκλημάτων, σκανδάλων ή παρασκηνιακών δράσεων της πολιτικής -και όχι μόνο- των ελίτ, τόσο πιθανότερο είναι το θέμα να συνεχίσει να αναπαράγεται σε διαρκή βάση από τα Μ.Μ.Ε., μέχρι να φτάσει στον απόλυτο κορεσμό του. Η διαρκής προβολή και ανατροφοδότηση συγκεκριμένων θεμάτων, διχάζει την κοινή γνώμη, ενισχύει το μιντιακό περιβάλλον «αρένας» και επιτυγχάνει την δημιουργία ηθικών πανικών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα επιλογής και διατήρησης συγκεκριμένης θεματολογίας αποτελεί η διαρκής και εμμένουσα κάλυψη των μέσων κατά τη δεκαετία του '90, όταν αφίχθησαν στη χώρα μαζικά κύματα μεταναστών. Η επανάληψη των αρνητικών πτυχών αυτού του φαινομένου δημιούργησε ένα επιβλαβές περιβάλλον δημοσίου διαλόγου, δαιμονοποίησε μία ομάδα ανθρώπων, καλλιέργησε περαιτέρω το ρατσισμό και τις στερεοτυπικές αντιλήψεις και μονοπώλησε το ενδιαφέρον μεγάλης μερίδας κοινωνιών (Καρύδης, 2010, σσ. 56-57). Τη δεκαετία που για τα Μ.Μ.Ε., κύρια κοινωνική απειλή αποτελούσαν οι μετανάστες, η Ελλάδα βίωνε την κρίση των Ιμίων (1996), το χρηματιστηριακό κραχ (1999), τη σταδιακή αύξηση της ανεργίας⁴, τη συμμόρφωση της με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και την υιοθέτηση μέτρων λιτότητας και πληθώρα άλλων δημοσιονομικών, πολιτικών και οικονομικών προβλημάτων.

Η επιλογή της ημερήσιας διάταξης των Μ.Μ.Ε. διαμορφώνει τα θεμέλια για τη μετέπειτα εξέλιξη του εκάστοτε θέματος. Η οργανωσιακή ιεραρχία των τηλεοπτικών σταθμών φαίνεται πως πλειοψηφικά τηρείται απαρέγκλιτα, αφού η θεματολογία που επιλέγεται από τα Μ.Μ.Ε., καθώς και ο τρόπος απόδοσης των επίκαιρων ζητημάτων, διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο, από τους ιδιοκτήτες των μέσων και όχι απευθείας από τους δημοσιογράφους, ιδιαιτέρως όταν πρόκειται για τηλεοπτικές μεταδόσεις (Παπαθανασσόπουλος, Σταβριανέα, Καραδημητρίου, Κωστόπουλος, & Μεταξά, 2022, σσ. 187-189). Μολονότι, οι δημοσιογράφοι δεν έχουν απόλυτο έλεγχο της θεματολογίας που πραγματεύονται, ο τρόπος απόδοσης της είδησης, ιδιαιτέρως δε, όταν αφορά στην αποτύπωση των εγκλημάτων δρόμου έναντι των εγκλημάτων των ισχυρών, επιδρά καταλυτικά στην προσέγκυση ενδιαφέροντος του αναγνώστη/θεατή. Συχνά γίνεται λόγος για τη φρασεολογία και τα πολυμέσα που χρησιμοποιούνται από τους δημοσιογράφους για την περιγραφή των ημερήσιων διατάξεων. Ο όρος που χρησιμοποιείται σήμερα, ως προς την περιγραφή των γεγονότων είναι η «διπλή γλώσσα». Η διπλή γλώσσα, αποτελεί απόγονο της «νεογλώσσας» που χρησιμοποιήθηκε ως όρος από τον George Orwell στο έργο του 1984, προκειμένου να περιγράψει ότι η γλώσσα των μέσων, διατηρεί σχεδόν πάντα πολιτική χροιά, ενώ προδιαθέτει τον χρήστη της νοητικά απέναντι στα γεγονότα (Orwell, 1949, σσ. 265-269). Η εν λόγω νοητική προδιάθεση βάσει Orwell, καλείται «διπλή σκέψη» και αφορά στην ικανότητα απόρριψης των πραγματικών γεγονότων και αντικατάστασής τους με ψευδή γεγονότα στα οποία αυτός πιστεύει (Ξυδόπουλος, 2005, σσ. 775-778). Οι

---

⁴Με αποκορύφωμα το 1999 στο 11,85%, (World Bank, 2023)

δυνατότητες της διπλής γλώσσας είναι απεριόριστες, αφού μέσω των τεχνικών της, επιτυγχάνεται η παραπληροφόρηση ή η επικοινωνιακή σύγχυση του κοινού, γεγονός που την καθιστά ιδιαιτέρως δημοφιλή ανάμεσα σε πολιτικά πρόσωπα, Μ.Μ.Ε. και επιχειρήσεις. Η διπλή γλώσσα μπορεί να συντίθεται από ευφημισμούς, τεχνικούς ή επιστημονικούς όρους, στοιχεία «ξύλινης γλώσσας» και στοιχεία ρητορισμού ή βερμπολισμού. Το ακατάληπτο, πλην όμως εντυπωσιακό λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται από τα Μ.Μ.Ε. ως απόρροια της διπλής γλώσσας για την περιγραφή των ειδήσεων, εξυπηρετεί αφενός την ασάφεια σε ζητήματα που τεχνηέντως περιορίζονται και αφετέρου προκαλεί τη μεγέθυνση -κατά άλλα ήσσονος σημασίας- ζητημάτων.

Πέραν της θεματολογίας, τα Μ.Μ.Ε. χαίρουν των προνομίων της αμεσότητας και της αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων. Οι δημοσιογράφοι, φαίνεται να χρησιμοποιούν πολύ περισσότερες προπαγανδιστικές μεθόδους ενημέρωσης από τους πολιτικούς, αφού έχουν τη δυνατότητα να εκθέτουν τις απόψεις τους με μακράν μεγαλύτερες δηλώσεις από ότι οι πολιτικοί. Συγκεκριμένα, ποσοστό μεγαλύτερο του 50% των δημοσιογράφων χρησιμοποιεί περισσότερες από 200 λέξεις όταν εκφράζεται, έναντι ποσοστού 10% από πλευρά πολιτικών. Το ποσοστό των δημοσιογράφων πολλαπλασιάζεται αν η ενημέρωση υλοποιείται μέσω διαδικτύου και υπάρχει ποσοτική και ποιοτική ελευθερία έκφρασης (Πουλακιδάκος, 2013, σ. 213).

2.3. Ηθικοί Πανικοί

Η συμβολή των Μ.Μ.Ε. στη διαμόρφωση της συλλογικής κοινωνικής αντίληψης αναφορικά με τη διακινδύνευση είναι αδιαμφισβήτητη. Η προβολή συγκεκριμένων εγκλημάτων και «κοινωνικών ασθενειών» οξύνει το αίσθημα κινδύνου στο κοινωνικό σύνολο και δυνητικά τροποποιεί τους τρόπους συμπεριφοράς και τις συνήθειες του. Ως κύριος μηχανισμός διαμεσολάβησης μεταξύ της πραγματικής εικόνας της κοινωνίας και της ερμηνείας της, τα Μ.Μ.Ε., συμβάλλουν αποφασιστικά στη δυνητική κλιμάκωση των κοινωνικών αντιδράσεων (Καρύδης, 2010, σσ. 41,57). Μία διαδεδομένη τεχνική κλιμάκωσης που χρησιμοποιείται από τα μέσα, είναι οι «ηθικοί πανικοί».

Ο όρος εισήχθη αρχικά από τον Cohen, ο οποίος επισήμανε πως οι κοινωνίες, αποτελούν κατά διαστήματα «αντικείμενα» ηθικών πανικών, μέσω της

δαιμονοποίησης συγκεκριμένων προσώπων ή ομάδων, τα οποία φαίνεται πως αποτελούν άμεσο και βασικό κίνδυνο για τις κοινωνικές αξίες και συμφέροντα. Η χρήση του όρου «πανικός», αποσκοπεί στην αλληγορική περιγραφή της δυσανάλογης αντίδρασης της κοινωνίας στους εκάστοτε «αποδιοπομπαίους τράγους» που στοχοποιούνται. Τα πρόσωπα που στιγματίζονται δύναται να προϋπήρχαν στην κοινωνία και να αναδείχθηκαν σε «απειλητικά» ή να αποτελούν «δημιούργημα» της επικαιρότητας. Συνήθως, ο στιγματισμός αυτών των προσώπων φθίνει με την πάροδο των χρόνων, όμως η διάρκεια κατά την οποία παραμένουν «στιγματισμένα», διαφέρει κατά περίπτωση (Cohen, 2011, σσ. 1-3). Στην καλύτερη κατανόηση του τρόπου δημιουργίας των ηθικών πανικών, εξυπηρετεί η ανάλυση τριών θεωρητικών μοντέλων τα οποία διαμορφώνονται και διαφοροποιούνται μεταξύ τους βάσει των γενεσιουργών φορέων και των κινήτρων τους.

Το πρώτο μοντέλο (λαϊκό), υποστηρίζει ότι ο ηθικός πανικός έχει ρεαλιστική υπόσταση, δηλαδή, η απειλή προς την κοινωνία είναι υπαρκτή και ανησυχητική για τους κοινωνούς, οι οποίοι αισθανόμενοι φόβο και ανασφάλεια, ασχολούνται με την προβολή των υπό εξέταση ζητημάτων από τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Το δεύτερο θεωρητικό μοντέλο, υποστηρίζει πως ο εκάστοτε ηθικός πανικός αποτελεί «δημιούργημα» των κυρίαρχων ομάδων, προκειμένου να αποπροσανατολιστεί το κοινό από τα μείζονα κοινωνικά ζητήματα και να απασχοληθεί με άλλα, ήσσονος σημασίας και χαμηλής κοινωνικής βλαπτικότητας. Επιτυγχάνεται έτσι, η αναπαραγωγή της υφιστάμενης ιδεολογικής τους ηγεμονίας. Στην τρίτη θεωρητική ομάδα, συγκαταλέγονται οι ηθικοί πανικοί που δημιουργούνται από φορείς άσκησης άτυπου κοινωνικού ελέγχου όπως θρησκευτικές ή εκπαιδευτικές ομάδες, κοινωφελείς οργανώσεις και πληθώρα άλλων. Οι δημιουργία ηθικών από τους εν λόγω εμπλεκόμενους, επικουρεί στην ενίσχυση του κύρους τους και στην προώθηση των ιδιαίτερων συμφερόντων τους (Καρύδης, 2010, σσ. 48-49).

Οι ηθικοί πανικοί, βάσει του Young, ενισχύουν την προβαλλόμενη αποκλίνουσα συμπεριφορά των αποδιοπομπαίων τράγων, τόσο λόγω της ανακυκλούμενης προβολής συγκεκριμένων ζητημάτων ή ομάδων ατόμων, όσο και λόγω της αυτοεκπλήρωσης τους. Όπως επισημαίνει ο ίδιος, οι ηθικοί πανικοί αποτελούν ηθικά συμβάντα και όχι επιφανειακές αποτυπώσεις ψευδών πληροφοριών, με αποτέλεσμα να διαδίδονται εξίσου γρήγορα και αποτελεσματικά μέσα στην κοινωνία. Ταυτόχρονα, η ρεαλιστική τους βάση τροφοδοτεί περαιτέρω τα αισθήματα ανησυχίας και φόβου που υπέβοσκαν στους κοινωνούς. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό τους, αφορά στη δυσανάλογη αντίδραση

της κοινωνίας προς τα προβαλλόμενα συμβάντα, αλλά όχι ως προς την υποβόσκουσα κοινωνική ανησυχία. Πρόκειται επομένως, για μία «έκρηξη» κοινωνικών αντιδράσεων που διατηρούσε τις ρίζες της στη συλλογική αντίληψη των κοινωνιών και αρκούσε να πυροδοτηθεί για να εκδηλωθεί.

Τέλος, οι ίδιοι ηθικοί πανικοί δύναται να επανεμφανίζονται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους στην ίδια κοινωνία και προκαλούν την ίδια ή και μεγαλύτερη κοινωνική αντίδραση, αφού στιγματίζουν ομάδες και προβάλλουν γεγονότα τα οποία αποτελούν διαχρονικά, άλυτα, ηθικά και αξιακά κοινωνικά ζητήματα (Young, 2015, σσ. 37-39).

Σε πολλές περιπτώσεις, η χρονική στιγμή εμφάνισης των ηθικών πανικών, σηματοδοτεί μια μετάβαση σε μία νέα ηγεμονική ισορροπία (Hallsworth & Lea, 2012, σ. 189).

2.4. Η Κατασκευή της Πραγματικότητας από τα Μ.Μ.Ε.

Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας από τα Μ.Μ.Ε., ακολουθεί συγκεκριμένες τεχνικές, που πηγάζουν κυρίως από κοινωνιολογικές και εγκληματολογικές θεωρίες για την εξήγηση των παρεκκλίνουσων συμπεριφορών. Πρακτικά, οι τρόποι προβολής που επιλέγονται από τα μέσα, παραπέμπουν σε θεωρήσεις που καθιερώθηκαν για να περιγράψουν εγκληματικές συμπεριφορές ή κοινωνικές αντιδράσεις.

Όπως προαναφέρθηκε, ο Sutherland προσέγγισε για πρώτη φορά την εγκληματική συμπεριφορά ως «προϊόν εκμάθησης» μέσω της συναναστροφής (Sutherland, 1939, σ. 5). Η υπερβάλλουσα προβολή άνομων συμπεριφορών, έναντι συμπεριφορών που συμμορφώνονται προς το νόμο από τα Μ.Μ.Ε., τα καθιστούν ως «διδάσκοντες» τέτοιων συμπεριφορών. Η άποψη αυτή ενισχύεται, με την αναγωγή των εγκληματιών ως «ήρωες», τη λεπτομερή απεικόνιση του τρόπου και των συνθηκών διαβίωσής τους, αλλά και την ανάλυση των τεχνικών που χρησιμοποιούν για τη διάπραξη μίας ποινικά κολάσιμης πράξης. Παράλληλα, αυτού του είδους η προβολή που διαχρονικά ενισχύεται από τα μέσα, συνδυαστικά με τις κινηματογραφικές παραγωγές, προκαλεί τη μείωση της συγκινησιακής αντίδρασης προς τη βία και προωθεί την υιοθέτηση επιθετικών στάσεων και αξιών από το κοινωνικό σύνολο. Απόρροια των ανωτέρω αποτελεί ο κορεσμός του αποδέκτη – θεατή και η εξασθένιση της δυνητικής αντίδρασης του έναντι εγκληματικών συμπεριφορών. Επιπλέον, οι δράστες, φαίνεται

να απολαμβάνουν την προβολή τους από τα M.M.E. και να τη λαμβάνουν ως κριτική, την οποία αξιοποιούν για να βελτιώσουν τις εγκληματικές «επιδόσεις» και τεχνικές τους (Θεολόγη, 2011, σσ. 38-39).

Σε αρκετές περιπτώσεις, μέσω των M.M.E., προβάλλονται κοινωνικά επιλήψιμες συμπεριφορές οι οποίες «κατασκευάζουν» μια νέα «πολιτιστική συνειδητοποίηση», που δύναται να επηρεάσει το πυρηνικό, αξιακό σύστημα του ατόμου. Δημιουργείται έτσι, σύγκρουση μεταξύ του «ηθικά σωστού» και του «τηλεοπτικά επιτρεπτού». Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της περίπτωσης αποτελεί η ωραιοποιημένη προβολή σεξουαλικής επιθετικότητας στην πορνογραφία, η οποία δύναται να οδηγήσει σε βίαιη συμπεριφορά μεταξύ δύο συντρόφων. Η υιοθέτηση αυτών των τεχνικών προβολής, προσδίδει στο κοινό την κουλτούρα της παρακολούθησης και παραπέμπει στη θεωρία της πολιτιστικής σύγκρουσης η οποία βασίζεται στο αξίωμα πως κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου και ποικίλων υπό-ομάδων, υιοθετεί ρόλους προκειμένου να συμβαδίζει και να εναρμονίζεται με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις εκάστης ομάδας, ενώ παράλληλα διατηρεί και το δικό του αξιακό σύστημα (Sellin, 1938, σσ. 97-99), (Θεολόγη, 2011, σσ. 40-41).

Οι Sykes και Matzato 1957 εισήγαγαν για πρώτη φορά τη θεωρία της ουδετεροποίησης. Σύμφωνα με αυτήν τη θεωρία, η τέλεση μίας εγκληματικής ή παραβατικής πράξης, διευκολύνεται όταν ελαχιστοποιείται ή μηδενίζεται η ηθική ευθύνη για το έγκλημα (Sykes & Matza, 1957, σσ. 666-668). Μέσω της ηθικής ουδετεροποίησης, ο δυνητικός δράστης, εξορθολογικεύει την επικείμενη ενέργεια του και την αναγάγει σε φυσιολογική και δίκαιη έκβαση. Τα M.M.E., προβάλλουν αφενός την τεχνική ουδετεροποίησης από την οπτική των δραστών και αφετέρου, την ανεπάρκεια του κρατικού ελεγκτικού μηχανισμού. Σχηματίζεται έτσι, ένα νοητό τρίγωνο που καθεμία από τις γωνίες του διαμορφώνεται ως εκλογίκευση και κανονικοποίηση της έκνομης πράξης, μιμητική συμπεριφορά ποινικά κολάσιμων πράξεων και ατιμωρησία λόγω ανεπαρκούς κρατικού ελέγχου (Θεολόγη, 2011, σσ. 41-42).

Η θεωρία της ανομίας εισήχθη αρχικά στη βιβλιογραφία από τον Emile Durkheim το 1893. Βάσει του Durkheim, η ανομική συμπεριφορά εμφανίζεται σε περιόδους κρίσεων, όταν προτεραιοποιείται η ικανοποίηση των ατομικών αναγκών, έναντι των συλλογικών (Durkheim, 1893, σσ. 4-5). Λίγες δεκαετίες αργότερα, ο Robert Merton διεύρυνε την έννοια της ανομίας, χρησιμοποιώντας τις έννοιες των σκοπών και των μέσων. Ο Merton υποστήριξε πως ενώ μπορεί η κυρίαρχη κουλτούρα να είναι

κοινωνικά αποδεκτή, δεν έχουν όλες οι κοινωνικές ομάδες πρόσβαση στα ίδια μέσα για την επίτευξη των στόχων τους (Merton, 1938, σσ. 675-678). Η αδυναμία πρόσβασης στα ίδια μέσα από όλες τις κοινωνικές ομάδες, οξύνει τα φαινόμενα μη αποδεκτών ή και παράνομων συμπεριφορών (Γουσέτη, 2011). Τα Μ.Μ.Ε., προβάλλουν διαρκώς εικόνες εύπορης ζωής, δημιουργώντας στο κοινό ευσεβείς πόθους απόκτησης αγαθών, για τα οποία δεν τους δίνεται επαρκής ή ικανοποιητική πρόσβαση στα απαιτούμενα μέσα. Τρόπον τινά, τα Μ.Μ.Ε., διαμορφώνουν ή ενισχύουν τα εγκληματικά κίνητρα των αδύναμων ταξικά, κοινωνικών ομάδων (Θεολόγη, 2011, σ. 43).

Η θεωρία της δυσκοινωνικότητας αναπτύχθηκε από τον Roger Muchielli το 1965. Βάσει αυτής της θεωρίας, το άτομο υιοθετεί δυσκοινωνική προσωπικότητα λόγω εσφαλμένης κοινωνικής αντίληψης. Πρακτικά, αυτό επιτυγχάνεται μέσω της υπερβάλλουσας προβολής του σαθρού της κοινωνίας από τα Μ.Μ.Ε. ως γενική της εικόνα, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα, το άτομο να απομονώνεται προκειμένου να αλληλοεπιδρά όσο το δυνατόν λιγότερο με τους υπόλοιπους κοινωνούς. Με αυτόν τον τρόπο, πλάθονται και αναπλάθονται πολίτες με διαστρεβλωμένη εικόνα για το σύνολο της κοινωνίας, απομονωμένοι και αποκλεισμένοι από οτιδήποτε αντιλαμβάνονται πλέον ως απειλή (Θεολόγη, 2011, σσ. 43-44).

Οι «αποδιοπομπαίοι τράγοι» αποτελούν διαχρονικά, βασικό εργαλείο χειραγώγησης της κοινής γνώμης από τα Μ.Μ.Ε.. Βασικοί εκπρόσωποι αυτής της θεωρίας αποτέλεσαν οι Mitscherlick και Srasz. Στους μηχανισμούς αποδιοπομποποίησης περιλαμβάνονται τρία βασικά στάδια. Αρχικά, επιλέγεται από τα Μ.Μ.Ε. ένα άτομο ή μία ομάδα ατόμων, που στιγματίζεται με σκοπό να προσελκύσει το ενδιαφέρον και την αποκλειστικότητα του κοινού. Η διαδικασία αυτή, αποσκοπεί αφενός στην ατομική «απενεχοποίηση» της «μάζας» (αφού πλέον «φταίει κάποιος άλλος») και αφετέρου, στη δημιουργία αντιπερισπασμού από τους πραγματικούς ιθύνοντες των εκάστοτε κοινωνικών δεινών. Κατά το δεύτερο στάδιο, ο αποδιοπομπαίος τράγος ανάγεται σε απειλή για την κοινωνία. Ακολουθεί η εκτενής δημοσιότητα του, μέθοδος που τροφοδοτεί συνεχώς το αίσθημα φόβου στο κοινό και προάγει περαιτέρω την εγκληματικότητα. Το κοινωνικό σύνολο, προδικάζει και τιμωρεί τα μέλη που επιδεικνύουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά -ενίοτε με φανατισμό-, επιλέγει να ενημερώνεται περισσότερο για τα «προϊόντα» αποδιοπομποποίησης και έμμεσα, ενθαρρύνει και χρηματοδοτεί τη βιομηχανία της ενημέρωσης η οποία συνεχίζει με προσήλωση να αναπαράγει πανομοιότυπα μοτίβα επικαιρότητας. Στο τρίτο και τελικό στάδιο, η αρνητική αναπαράσταση των αποδιοπομπαίων τράγων, καλεί για παρέμβαση

τον επίσημο κρατικό μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου. Ακόμα και αν η επίσημη εκδίωξη τους αποτύχει, οι προβαλλόμενοι «τράγοι» θα περιθωριοποιηθούν από το κοινωνικό σύνολο (Θεολόγη, 2011, σσ. 45-46).

Η θεωρία της ετικέτας αναπτύχθηκε, με κύριο εκφραστή της τον Becker, στο πλαίσιο της Σχολής Κοινωνικής Αλληλόδρασης. Ο Becker εξέτασε το ζήτημα της αποκλίνουσας συμπεριφοράς ως το σύνολο των διαδικασιών που αναπτύσσονται έως ότου η συγκεκριμένη συμπεριφορά να οδηγήσει στη δημιουργία κανόνα ο οποίος θα την αναγάγει σε εγκληματική πράξη (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 45-46). Επομένως, η παρέκκλιση έγκειται στην αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων (και στην επικόλληση της «ετικέτας» τους) και όχι στη συμπεριφορά καθεαυτή. Προκειμένου ένα άτομο να χαρακτηριστεί ως αποκλίνον, αρκεί να θεωρείται προεγκληματικά επικίνδυνο (π.χ. ψυχοπαθής, χρήστης ψυχοτρόπων ουσιών κ.ο.κ.). Τα Μ.Μ.Ε. προηγούνται της εκδίκασης των φερόμενων δραστών και πρωτοστατούν στην έμμεση ή άμεση αναγωγή τους σε «δράστες - εγκληματίες», χειραγωγώντας έτσι ιδεολογικά το κοινό, το οποίο με τη σειρά του στιγματίζει και περιθωριοποιεί τους προβαλλόμενους. Οι φερόμενοι ως δράστες, χωρίς να διαθέτουν τον τρόπο και το χρόνο να αντιδράσουν στον κατασκευασμένο τους στιγματισμό, τον «υπακούουν» και δημιουργούν έτσι μία «αυτό-ταυτότητα» ή «αυτοεκπληρούμενη προφητεία» (Θεολόγη, 2011, σσ. 46-47).

Τα Μ.Μ.Ε. ως καταλύτες της «ηθικής» νομιμοποίησης, αποτελούν εργαλείο ηγεμονίας, μέσω του οποίου παραμορφώνονται οι πραγματικές διαστάσεις των περιπτώσεων κοινωνικής παρέκκλισης και δημιουργείται έτσι η «διάθλαση της παρεκτροπής»⁵, μέσω της δημιουργίας ηθικών πανικών. Διαχρονικά, η πλειοψηφία του κοινωνικού συνόλου στρέφεται σε «αποδιοπομπαίους τράγους» και δαιμονοποιημένες κοινωνικές ομάδες μειονοτήτων, όπως αυτές προτάσσονται και προβάλλονται από τα Μ.Μ.Ε. (Καρύδης, 2010, σ. 36). Μέσω διαρκούς και αλληπάλλληλης εφαρμογής της ίδιας «συνταγής», συνεχίζει αέναα να εξυπηρετείται και να τροφοδοτείται το ποθητό από πολλούς και εφαρμοστέο από λίγους, *«διαίρει και βασίλευε»*.

---

⁵LeslieWilkins (1964), όπως αναφέρεται στο Βιδάλη & Κουλούρης, Αποκλίνουσα συμπεριφορά & ποινικό φαινόμενο, (2012), σ. 260

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

3.1. Το Φαινόμενο της Διαφθοράς

Η διαφθορά αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, που συγκαταλέγεται στην γκρίζα εγκληματικότητα, με οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις. Στην γκρίζα εγκληματικότητα, περιλαμβάνονται τα εγκλήματα που διαπράττονται από πολιτικά ή επιχειρηματικά ισχυρούς όπως η διαφθορά, η οικονομική εγκληματικότητα, η απάτη, η κατάχρηση εξουσίας, η παράνομη εκμετάλλευση πόρων και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες που συνδέονται με την εξουσία και την άσκηση επιρροής τα οποία ενώ μπορεί να γίνουν αντιληπτά από τα αρμόδια όργανα του κρατικού μηχανισμού, ηθελημένα δεν εντοπίζονται ή χαρακτηρίζονται ως «αντικοινωνικές συμπεριφορές» και άρα όχι ως ποινικά κολάσιμες πράξεις (Βιδάλη, 2013, σσ. 25-29)

Το εν λόγω φαινόμενο, αποτελεί διαχρονικά και σε διεθνές επίπεδο, καταλυτικό παράγοντα για την υιοθέτηση και άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής. Δεδομένου ότι η διαφθορά δεν αποτελεί δικαιική έννοια, δεν διατηρεί έναν γενικό ορισμό, αλλά τυποποιείται στον Ποινικό Κώδικα μέσω συγκεκριμένων συμπεριφορών-εκφάνσεων του φαινομένου (Χατζηκώστας, 2014, σ. 585). Η απουσία σαφήνειας και ακριβούς οριοθέτησης της έννοιας, δυσχεραίνει τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση του φαινομένου, ενώ θίγει τον εγγυητικό χαρακτήρα του Ποινικού Δικαίου (Καϊάφα - Γκμπάντι, 2013, σ. 13). Κατά τον καθηγητή Μπιτζιλέκη, η διαφθορά μπορεί να προσδιοριστεί ως αθέμιτη συναλλαγή και ανταλλακτική σχέση που διενεργείται στο συναλλακτικό παρασκήνιο και εξυπηρετεί ιδιοτελείς σκοπούς (Μπιτζιλέκης, 2010, σ. 597). Ανάλογη είναι και η εννοιολογική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βάσει της οποίας ως διαφθορά ορίζεται η κατάχρηση ανατεθείσας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος που δύναται να λάβει χώρα στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, αλλά και στην πολιτική (European Commission, 2017).

Τα βασικά εγκλήματα που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα και απορρέουν από πράξεις διαφθοράς τυποποιούνται ως δωροδοκία (236 Π.Κ.) και δωροληψία (235 Π.Κ.) υπαλλήλου, δωροδοκία και δωροληψία δικαστικών λειτουργών (237 Π.Κ.), δωροδοκία και δωροληψία πολιτικών αξιωματούχων (159Α-159 Π.Κ.), εμπορία επιρροής (237Α Π.Κ.), δωροληψία και δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα (396 Π.Κ.), υπεξαίρεση (375 Π.Κ.), κατάχρηση εξουσίας (239 Π.Κ.) και δωροδοκία εκλογέα (165 Π.Κ.). Παρά το

γεγονός ότι οι εκφάνσεις τις διαφθοράς είναι πολυάριθμες και ποικίλουν, πυρήνα του φαινομένου αποτελεί το έγκλημα της δωροδοκίας, κυρίως μεταξύ της σχέσης δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (Βιδάλη, 2017, σ. 192).

Η εξάπλωση και η διόγκωση του φαινομένου τις διαφθοράς στην ύστερη νεωτερική εποχή, οφείλεται σημαντικά στην παγκοσμιοποίηση, με κύριο χαρακτηριστικό της τον παγκόσμιο και παγκοσμιοποιητικό της χαρακτήρα. Ο παγκόσμιος χαρακτήρας του φαινομένου, το καθιστά υπαρκτό παντού, με διαφορετική συχνότητα και βαρύτητα εμφάνισης, ενώ ως παγκοσμιοποιητικό χαρακτηρίζεται διότι εκτυλίσσεται παράλληλα προς την παγκοσμιοποίηση (Δημόπουλος, 2005, σ. 34).

Τις περισσότερες φορές, οι δράστες εγκληματικών πράξεων που σχετίζονται με τη διαφθορά, αποκομίζουν ωφέληματα οικονομικής φύσεως. Ωστόσο, ενδέχεται τα ωφέληματα να έχουν τη μορφή «εξυπηρέτησης» ή εν γένει προνομιακής μεταχείρισης. Επομένως, η διαφθορά εκφράζεται όχι μόνο μέσω δωροδοκίας και χρηματισμού αξιωματούχων αλλά και μέσω άσκησης επιρροής, η οποία δεν περιλαμβάνει χρηματικό αντάλλαγμα με στόχο την ενδυνάμωση συγκεκριμένων συμφερόντων (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 187). Στην πρώτη περίπτωση, η ιχνηλασιμότητα του χρήματος διευκολύνει στον εντοπισμό των εγκληματικών πράξεων, ενώ στη δεύτερη, τόσο ο εντοπισμός, όσο και ο προσδιορισμός της πράξης ως ποινικά κολάσιμης, καθίστανται σχεδόν ανέφικτοι. Σε κάθε περίπτωση, η διαφθορά απαντάται όταν τουλάχιστον ένας από τους δράστες, διαθέτει θέση ισχύος, πολιτικό αξίωμα, επαγγελματική ιδιότητα ή επαρκείς διασυνδέσεις, προκειμένου μέσω κατάχρησης, να καρπωθεί παράνομα κέρδη ή υπηρεσίες για προσωπικό όφελος ή για όφελος των ομάδων (πολιτικές, κοινωνικές κοκ.) στις οποίες ανήκει (Καλλίρης, 2016). Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, οι εγκληματικές εκφάνσεις της διαφθοράς διευκολύνονται όταν οι δράστες είναι πολιτικοί αξιωματούχοι και συνεπαγωγικά κατέχουν θέση εξουσίας και διευρυμένο δίκτυο διασυνδέσεων.

3.2. Χαρακτηριστικά της Διαφθοράς

Το φαινόμενο της διαφθοράς αποτελεί απότοκο ποικίλων αιτιογενών παραγόντων, μεταξύ των οποίων η γραφειοκρατία, η αδιαφάνεια των θεσμικών λειτουργιών, η κοινωνική αποδοχή του φαινομένου ως «κουλτούρα», ο έλεγχος και η ανελευθερία των Μ.Μ.Ε., η μεγέθυνση της παραοικονομίας καθώς και η απουσία ή η επιτηδευμένη

ανεπάρκεια κρατικού ελέγχου στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (Δημόπουλος, 2005, σ. 37). Ως κοινωνικό φαινόμενο, η διαφθορά μπορεί να χαρακτηριστεί ως «λευκή», «γκρίζα» και «μαύρη». Η λευκή, αφορά σε διεφθαρμένες συμπεριφορές που όμως χαίρουν κοινωνικής αποδοχής και ανοχής από την «ηθική ελίτ» της κοινωνίας (Δημόπουλος, 2005, σ. 189). Πρόκειται συνήθως για περιπτώσεις νεποτισμού και για περιπτώσεις εμφάνισης πελατειακών και διαπροσωπικών σχέσεων. Η γκρίζα, αφορά σε εκείνες τις πράξεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως μεμπτές μόνο από την «ηθική ελίτ» και όχι από το σύνολο των κοινωνιών, ενώ η μαύρη διαφθορά, κρίνεται καθολικά ως σοβαρή παραβίαση των κοινωνικών ηθικών αξιών και του νομοθετικού πλαισίου (Μιχαηλίδης, 2015).

Ως προς την τυπολογία της, η διαφθορά των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων διακρίνεται σε (Δημόπουλος, 2005, σσ. 36. 189-190) (Σπυράκη & Σπυράκης, 2011, σ. 282):

- Παλαιά και νέα διαφθορά. Πρόκειται για τις ποιοτικές διαφοροποιήσεις που έχει λάβει διαχρονικά το φαινόμενο λόγω του συστημικού του χαρακτήρα. Στην παλαιά διαφθορά συγκαταλέγεται η μορφή και η λειτουργία του φαινομένου σε απολυταρχικά καθεστώτα, πολλά εκ των οποίων χρονολογούνται στην εποχή του ψυχρού πολέμου. Στον αντίποδα, η νέα διαφθορά, αποτελεί φαινόμενο των σύγχρονων και φιλελεύθερων δημοκρατιών (Δημόπουλος, 2005, σ. 36).
- Μικρή και μεγάλη διαφθορά. Ως «μικρή», χαρακτηρίζεται η διαφθορά στην οποία περιλαμβάνονται οι έκνομες και αθέμιτες πράξεις, κατώτερων δημοσίων υπαλλήλων, μέσω των οποίων αποκομίζουν οικονομικά ή άλλα οφέλη κατά την άσκηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων. Ως «μεγάλη», χαρακτηρίζεται η διαφθορά ως απόρροια ποινικά κολάσιμων πράξεων που διαπράττονται από ανώτατους δημοσίους υπαλλήλους, ήτοι πολιτικούς αξιωματούχους. Κύρια μορφή αυτού του είδους διαφθοράς αποτελεί η διαπλοκή και οι συνέπειες αυτής. Η πλέον συνήθης εκδήλωση της, αφορά στις συναλλαγές μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και κυρίως στις αναθέσεις δημοσίων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (Δημόπουλος, 2005, σ. 189).
- Οριζόντια και κάθετη διαφθορά. Η οριζόντια διαφθορά, εκδηλώνεται ως διαπλοκή στις σχέσεις μεταξύ δρώντων που κατέχουν ίση ιεραρχική βαθμίδα. Η οριζόντια διαφθορά, εκδηλώνεται κυρίως στον ιδιωτικό τομέα και σχετίζεται με την αποκόμιση οφέλους κατά παράβαση του θεμιτού ανταγωνισμού, ενώ

επηρεάζει άμεσα την καταναλωτική συμπεριφορά και την οικονομική ευημερία της κοινωνίας. Η κάθετη διαφθορά, με τη μορφή πατρωνίας και πελατειακών σχέσεων εμφανίζεται κυρίως στις σχέσεις μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Τα δρώντα μέλη διατηρούν άνιση ιεραρχική βαθμίδα και το ένα εξ' αυτών κατέχει θεσμική θέση. Σε αυτή τη μορφή διαφθοράς θίγονται -μεταξύ άλλων- οι αρχές της ίσης μεταχείρισης και της αμεροληψίας (Σπυράκη & Σπυράκης, 2011, σ. 282) (Δημόπουλος, 2005, σ. 190).

Συμπληρωματικά των ανωτέρω γενικών τυποποιήσεων, η διαφθορά μπορεί να λάβει και άλλες μορφές μεταξύ των οποίων, η ενεργητική και παθητική (κατ' αντιστοιχία με τη δωροδοκία), η θεσμική και λειτουργική, η διαρκής και περιστασιακή, η συστηματική και ευκαιριακή, η τοπική και διεθνική και τέλος, η πολιτική και γραφειοκρατική (Ράικος, 2006, σσ. 164-168).

Οι αλυσιδωτές επιπτώσεις της διαφθοράς, διατηρούν τον σύνθετο και πολύπλοκο χαρακτήρα του ίδιου του φαινομένου. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η διαφθορά, μειώνει τα δημόσια έσοδα και συνεπαγωγικά τις δημόσιες δαπάνες. Με αυτόν τον τρόπο, επηρεάζεται το επίπεδο επιβαλλόμενης φορολογίας και το κόστος των παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών, μειώνονται οι παρεχόμενες θέσεις εργασίας, οξύνεται η οικονομική ψαλίδα μεταξύ των κοινωνιών, φτωχοποιείται η μεσαία τάξη, επιβραδύνεται η οικονομική μεγέθυνση και αποθαρρύνονται οι εγχώριες και ξένες επενδύσεις. Πέραν των ανωτέρω, η διαφθορά δύναται να επηρεάσει αρνητικά την περιβαλλοντική συνείδηση των επιχειρήσεων και των ιδιωτών και ως εκ τούτου, τη βιώσιμη ανάπτυξη. Τέλος, εξαιτίας του εν λόγω φαινομένου, διαβρώνεται η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πολίτη και κράτους, προάγεται το ατομικό συμφέρον, θίγεται το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες και απειλείται η εύρυθμη λειτουργία του κράτους καθώς και το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα (European Commission, 2017).

3.3. Νομοθετικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης της Διαφθοράς

3.3.1. Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Συμβάσεις

Ως παγκόσμιο και παγκοσμιοποιητικό φαινόμενο, η διαφθορά χρήζει ενιαίας νομοθετικής αντιμετώπισης προκειμένου να προληφθεί και να κατασταλεί

αποτελεσματικά και συντονισμένα. Αρωγός των διεθνών συμβάσεων για την καταπολέμηση του φαινομένου αποτέλεσαν οι Η.Π.Α. το 1977, όταν ψηφίστηκε σχετικός νόμος, βάσει του οποίου απαγορευόταν στους υπηκόους των Η.Π.Α. και σε νομικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνταν εντός (και σε ορισμένες περιπτώσεις εκτός) των Η.Π.Α., να δωροδοκήσουν ξένους κρατικούς αξιωματούχους για την απόκτηση ωφελημάτων (Foreign Corrupt Practices Act). Η κατακύρωση του εν λόγω νόμου, οφειλόταν στις πρόσφατες αποκαλύψεις των σκανδάλων «Watergate» και «Lockheed» και αφορούσε στην ποινικοποίηση πράξεων διαφθοράς αμιγώς δημοσίων υπαλλήλων (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2012, σ. 39). Εξαιτίας του Foreign Corrupt Practices Act και των περιορισμών που επέφερε στις αμερικανικές εταιρείες, έναντι των ευρωπαϊκών, οι Η.Π.Α. ασκούσαν πίεση, προκειμένου να υιοθετηθεί μία ενιαία πολιτική στις διεθνώς συναλλασσόμενες χώρες, ώστε να επιτευχθεί η ισορροπία στο νομοθετικό μειονέκτημα τους. Με αυτόν τον τρόπο, υπογράφηκε το 1997, η Σύμβαση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), βάσει της οποίας χαρακτηριζόταν ως αξιόποινη η ενεργητική δωροδοκία ξένων δημοσίων υπαλλήλων και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα εφαρμογής για τα μέλη του Οργανισμού. Η Ελλάδα, κατακύρωσε τη Σύμβαση το 1998 με το νόμο 2656 (Μπρεδήμας, 2016, σ. 872).

Ακολούθησε η Σύμβαση Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά του Συμβουλίου της Ευρώπης (1999), η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό νομικό πλαίσιο μέσω του νόμου 3560/2007. Η εν λόγω Σύμβαση, διατηρεί ομοιότητες με τη Σύμβαση του ΟΟΣΑ, αλλά επίσης επισημαίνει και την ύπαρξη ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και τις σχετικές κυρώσεις που εφαρμόζονται συμφώνως με εκείνες που ισχύουν για τον δημόσιο τομέα. Με τον νόμο 3560/2007, η διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα γίνεται για πρώτη φορά ποινικώς επιλήψιμη, εισάγοντας έτσι ένα νέο πλαίσιο στην ελληνική νομοθεσία. Παρά το γεγονός πως η Σύμβαση υποχρέωνε τα κράτη μέλη να την υιοθετήσουν, η επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις μπορούσε να γίνει κατά περίπτωση, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που θεωρούνταν λιγότερο σημαντικές. Το 2003, υπογράφεται η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών η οποία κατακυρώθηκε στην Ελλάδα με το νόμο 3666/2008. Η συγκεκριμένη Σύμβαση, διατηρούσε το ίδιο μοτίβο με τις προηγούμενες πλην όμως εισήγαγε για πρώτη φορά την εμπορία επιρροής ως αθέμιτη συμπεριφορά (Βιδάλη, 2017, σσ. 178-179).

Αναφορικά με τις Ευρωπαϊκές Συμβάσεις, το 1995, υπογράφηκε η Σύμβαση για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, P.I.F. η οποία κατακυρώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το νόμο 2803/2000. Το πρώτο

πρωτόκολλο της Σύμβασης καθόρισε την έννοια του κοινοτικού υπαλλήλου και δήλωσε ότι πράξεις δωροδοκίας και δωροληψίας είναι αξιόποινες εάν συνδέονται με υπαλληλικές ενέργειες που προκαλούν ή μπορούν να προκαλέσουν ζημία στα συμφέροντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2014, σ. 703). Ακολούθησε η Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Δωροδοκίας Ξένων Δημόσιων Αξιωματούχων σε Διεθνείς Επιχειρηματικές Συναλλαγές, η οποία υιοθετήθηκε από τον Ο.Ο.Σ.Α. και κατακυρώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με το νόμο 2802/2000. Μέσω της εν λόγω Σύμβασης, στους κοινοτικούς υπαλλήλους συγκαταλέγονταν πλέον και οι αλλοδαποί κοινοτικοί υπάλληλοι, ενώ προσδιδόταν ευθύνη στα διευθυντικά πρόσωπα στις περιπτώσεις δωροδοκίας για λογαριασμό εταιρειών (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2014, σ. 705). Το 1999, υπογράφηκαν δύο ακόμα Συμβάσεις από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η Σύμβαση Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά και η Σύμβαση Αστικού Δικαίου για τη Διαφθορά. Η πρώτη, αποτελεί μια φιλόδοξη πρωτοβουλία που αποβλέπει στη συγχρονισμένη εφαρμογή του ποινικού δικαίου προκειμένου να αντιμετωπιστούν περιπτώσεις διαφθοράς. Επιπλέον, προβλέπει επιπρόσθετα μέτρα ενισχυμένου ποινικού δικαίου και προωθεί τη διεθνή συνεργασία στην καταδίωξη παραβάσεων που συνδέονται με το φαινόμενο της διαφθοράς (Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019). Η δεύτερη Σύμβαση, εστιάζει στη δυνατότητα προστασίας των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των ατόμων που υπέστησαν ζημία ως επίπτωση ενέργειας διαφθοράς, καθώς επίσης και στη δυνατότητα αποκατάστασης ή αποζημίωσης της ζημιάς (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ QATARGATE

4.1. Κώδικας Δεοντολογίας, Μητρώο Διαφάνειας και Lobbying στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί θεσμικό όργανο εκπροσώπησης των κρατών και των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πρωταρχικός ρόλος του, ήταν αμιγώς συμβουλευτικός, ενώ με την πάροδο των χρόνων και κατόπιν υπογραφής των Συνθηκών του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ, μεταβλήθηκε σε (συν)νομοθετικό σώμα, μαζί με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Ζαχαριάδης-Σούρας, 2004, σ. 180). Εντός των αρμοδιοτήτων του Κοινοβουλίου, υπάγονται επίσης η εποπτεία του έργου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και άλλων οργανισμών της Ε.Ε., καθώς και η έγκριση του Ενωσιακού προϋπολογισμού (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2004). Η άσκηση των τριών θεμελιωδών εξουσιών του Κοινοβουλίου, ήτοι νομοθετική, δημοσιονομική και δημοκρατικού ελέγχου, το καθιστούν νευραλγικό θεσμικό όργανο της Ε.Ε. και παράλληλα, θέλγητρο για την διάπραξη οικονομικών εγκλημάτων και εγκλημάτων των πολιτικών.

Στις Βρυξέλλες, όπου και εδρεύει το Κοινοβούλιο δραστηριοποιούνται πολυάριθμες ομάδες εκπροσώπησης συμφερόντων (lobbies), οι οποίες εκτιμάται πως ξεπερνούν τις 25.000. Ως λόμπινγκ, ορίζεται ως οποιαδήποτε δράση που επιχειρεί άμεσα ή έμμεσα να επηρεάσει τη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων υπέρ συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές μορφές επικοινωνίας και καμπάνιες που στοχεύουν στο να κερδίσουν την εύνοια και υποστήριξη πολιτικών προσώπων και ως εκ τούτου, την προώθηση ή την αποτροπή συγκεκριμένων πολιτικών αποφάσεων (Lundy, 2017, σ. 4). Η αλληλεπίδραση των λόμπι με τα μέλη του Κοινοβουλίου κρίνεται σκόπιμη καθώς προάγει το διάλογο, μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και ωθεί στη λήψη αποφάσεων που αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές ανάγκες των πολιτών της Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022). Εύλογα προκύπτει πως δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες για τη σύναψη πελατειακών σχέσεων και ευνοϊκού κλίματος ανάμεσα σε πολιτικούς και

επιχειρήσεις, έκφραση των οποίων αποτελεί -μεταξύ άλλων- το φαινόμενο των περιστρεφόμενων θυρών (revolving doors)⁶.

Προκειμένου να αποφευχθούν τα απορρέοντα λόγω διαφθοράς φαινόμενα ανάμεσα στους λομπίστες και στους πολιτικούς αξιωματούχους, προβλέφθηκε το 2011, η σύσταση μίας ενιαίας, ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων (Μητρώο Διαφάνειας), στην οποία καταγράφονται οι ομάδες συμφερόντων που αποσκοπούν στην άσκηση πολιτικής επιρροής. Στο Μητρώο Διαφάνειας, έχουν πρόσβαση πολίτες και ομάδες συμφερόντων, ενώ κύρια αποστολή του αποτελεί η δημόσια δήλωση των συμφερόντων που υπηρετούν οι εκάστοτε ομάδες και οργανώσεις (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018). Προσέτι των Ευρωπαϊκών Συμβάσεων που ρυθμίζουν και προλαμβάνουν φαινόμενα διαφθοράς για το σύνολο των κρατών-μελών της Ένωσης, ο ίδιος ο θεσμός διέπεται από επιμέρους μηχανισμούς εποπτείας, αλλά και διακριτούς Κώδικες Δεοντολογίας, με στόχο της διασφάλιση της διαφάνειας και της εύρυθμης λειτουργίας του. Η αναγκαιότητα υιοθέτησης ενός Κώδικα Δεοντολογίας για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αναδύθηκε το 2011, μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου «Cash for amendments» κατά το οποίο τέσσερα μέλη του, δέχτηκαν τη λήψη οικονομικών ανταλλαγμάτων προκειμένου να προωθήσουν συγκεκριμένα συμφέροντα εκπροσώπων λόμπι. Όπως αποδείχθηκε, τα μέλη των ομάδων συμφερόντων διατηρούσαν τη δημοσιογραφική ιδιότητα και αποσκοπούσαν στην αξιολόγηση της ηθικής και της αμεροληψίας των Ευρωβουλευτών (Βασσάλου, 2023).

Πυρήνα του Κώδικα Δεοντολογίας, αποτελεί η οριοθέτηση της δράσης των μελών του Κοινοβουλίου, προκειμένου να εξασφαλίζεται εν γένει, η σύννομη και ενιαία λειτουργία του Οργάνου και ως εκ τούτου το κύρος του θεσμού και η εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτόν. Βασική ιδιαιτερότητα του Κώδικα Δεοντολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε αντίθεση με τους κώδικες των εθνικών κοινοβουλίων, αποτελεί το γεγονός ότι απευθύνεται σε 705 βουλευτές που εκλέγονται άμεσα, μυστικά και καθολικά από τα 28 κράτη μέλη της Ε.Ε. Η συνθήκη αυτή, δημιουργεί μεγάλη ποικιλομορφία, καθώς περιλαμβάνει εκπροσώπους από διαφορετικές χώρες, με διαφορετικά εθνικά συμφέροντα, νομικά και αξιακά συστήματα, καθώς και διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς. Τα συμφέροντα των ανωτέρω, ενδέχεται να

---

⁶ Πρόκειται για την πρακτική της εναλλαγής στελεχιακών θέσεων ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα με στόχο την άσκηση επιρροή στους θεσμούς που υπηρετούσε ο εκάστοτε κρατικός αξιωματούχος (Σωτήρης, 2021)

είναι αντικρουόμενα, επομένως, ο Κώδικας καλείται να ενοποιήσει τις διάφορες «αντιφάσεις» στα ηθικοπολιτικά προτάγματα της Ε.Ε. (Βασάλου, 2023).

4.2. Το Σκάνδαλο Qatargate

Η υπόθεση «Qatargate» αποτελεί ένα από τα πλέον *σοβαρά, σοκαριστικά και κραυγαλέα σκάνδαλα διαφθοράς* των τελευταίων δεκαετιών που διαδραματίστηκε στους κόλπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Wheaton, 2022). Τον Ιούλιο του 2022, η βελγική δικαιοσύνη ξεκίνησε μία σειρά ερευνών για τον εντοπισμό και την εξιχνίαση μίας φερόμενης εγκληματικής οργάνωσης, ύποπτης για την παρέμβαση και την επιρροή της στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η υπόθεση, αποκαλύφθηκε κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου, τον Δεκέμβριο του 2022 (Matriche, Colart, & Clérix, 2022).

Η υπόθεση του Qatargate σηματοδοτείται από την αποχώρηση του Pier Antonio Panzeri από το Ευρωκοινοβούλιο έχοντας εκτίσει δεκαπενταετή θητεία ως μέλος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, ως μέλος της υποεπιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ως μέλος της Αντιπροσωπείας για τις σχέσεις με τις χώρες του Μαγκρέμπ και την Ένωση του Αραβικού Μαγκρέμπ (European Parliament, 2019). Οι νευραλγικές θέσεις που διατηρούσε ο Panzeri κατά τη διάρκεια της θητείας του, του εξασφάλισαν ένα ευρύ δίκτυο διασυνδέσεων και γνωριμιών το οποίο συνέχισε να διατηρεί και μετά την αποχώρησή του από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ο Panzeri, το 2019, ιδρύει τη Fight Impunity, μία Μ.Κ.Ο. με βασικό στόχο την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη λογοδοσία όσων διαπράττουν εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (Η Ναυτεμπορική, 2022). Η αδιαφάνεια των οικονομικών της Fight Impunity, συνδυαστικά με τις συχνές συναντήσεις του Panzeri με κρατικούς αξιωματούχους, υπουργούς και διπλωμάτες χωρών της Ανατολής και της Αφρικής, πυροδότησαν τις έρευνες πέντε διαφορετικών μυστικών υπηρεσιών στην παρακολούθηση του (Buchet, 2023). Τον Απρίλιο του 2022, ανέλαβε την υπόθεση παρακολούθησης του Panzeri και των συνεργατών του, η μυστική υπηρεσία VSSE των Βρυξελλών, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση μεταξύ του ύποπτου και της Κυβέρνησης του Μαρόκο. Κατά τη διάρκεια των μυστικών ερευνών, η VSSE, εντόπισε στην οικεία του Panzeri, 700.000 ευρώ σε μετρητά και παρέπεμψε την υπόθεση στον

Εισαγγελέα (Buchet, 2023). Μέσω των ερευνών, αποκαλυφθήκαν επιπλέον οι σχέσεις του υπόπτου με τα κράτη της Μαυριτανίας, του Κουβέιτ και του Κατάρ.

Κατά την περίοδο των ερευνών, στο Κατάρ εκτελούνταν πολυάριθμες εργασίες ανέγερσης και ανοικοδόμησης σταδίων, για τη διοργάνωση των αγώνων του Παγκοσμίου Κυπέλλου. Οι απάνθρωπες εργασιακές συνθήκες, συνδυαστικά με τις υψηλές θερμοκρασίες που επικρατούν στην περιοχή, οδήγησαν στον θάνατο περισσότερων από 6.500 ατόμων -κυρίως μεταναστών- που απασχολήθηκαν στα έργα, από τη στιγμή που ανακοινώθηκε η διοργανώτρια χώρα, ήτοι για περίπου 12 έτη (The Guardian, 2021). Η ανάγκη συγκάλυψης των συνθηκών εργασίας και των πολυάριθμων θανάτων των μεταναστών, οδήγησε στη συνάντηση του Υπουργού Εργασίας του Κατάρ, Ali bin Samikh Al Marri με τον Panzeri και τον πρώην στενό του συνεργάτη Francesco Giorgi, Κοινοβουλευτικού Συμβούλου στον τομέα των Εξωτερικών Υποθέσεων και των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. Η συνάντηση των Panzeri, Giorgi και Al Marri, πριν την ομιλία του τελευταίου στην Υποεπιτροπή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, αποσκοπούσε στον εξωραϊσμό και απενεχοποίηση των εργασιακών συνθηκών του Κατάρ. Όπως αποκαλύφθηκε από τις βελγικές αρχές, η «συνδρομή» των Panzeri και Giorgi στους εκπροσώπους του Κατάρ, κοστολογήθηκε σε περισσότερα από 4 εκατομμύρια ευρώ (Buchet, 2023).

Κεντρικό πρόσωπο στο σκάνδαλο, αποτέλεσε η Εύα Καϊλή, Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και σύζυγος του Giorgi. Η Καϊλή συναντήθηκε επίσης με τον Al Marri τον Οκτώβριο του 2022 και τρεις εβδομάδες αργότερα, προασπίστηκε τη διοργανώτρια χώρα ως προς τη νομιμότητά της, σε ομιλία της στο Κοινοβούλιο. Η Καϊλή έδωσε ομιλίες στο Ευρωκοινοβούλιο υποστηρίζοντας το Κατάρ ενόψει του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου, επιδίωξε να πείσει άλλους ευρωβουλευτές να υιοθετήσουν μια πιο επιεική προσέγγιση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα στο Κατάρ και συμμετείχε σε ψηφοφορία για την άρση της υποχρέωσης θεώρησης για το Κατάρ, παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε λόγος γι' αυτήν της τη συμμετοχή (Έθνος, 2023).

Στις 9 Δεκεμβρίου του 2022, η ομοσπονδιακή αστυνομία ξεκίνησε οργανωμένες επιχειρήσεις στις κατοικίες των εμπλεκόμενων στην υπόθεση. Από την οικία του Panzeri, κατασχέθηκαν περισσότερα από 600.000 ευρώ σε μετρητά, ενώ περί τα 900.000 ευρώ κατασχέθηκαν από την οικία των Καϊλή και Giorgi, αλλά και από τον πατέρα της, Αλέξανδρο Καϊλή, ο οποίος απομάκρυνε περί τις 600.000 ευρώ κατόπιν οδηγία της Καϊλή, από την οικία της. Οι προαναφερθέντες εμπλεκόμενοι

συνελήφθησαν, καθώς και άλλα μέλη του Κοινοβουλίου ως στενοί συνεργάτες (Εθνος, 2023), ενώ η υπόθεση βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη (Ανδριανόπουλος, 2024).

Μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου, το Ευρωκοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα, στο οποίο αποτύπωνε την αποστροφή του και την έντονη ανησυχία του για τις πρόσφατα αποκαλυφθείσες πράξεις διαφθοράς, συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση και ξεπλύματος βρώμικου χρήματος από πρώην και νυν μέλη του με στόχο την άσκηση αθέμιτης επιρροής στις αποφάσεις του. Επιπλέον, το Κοινοβούλιο καταδίκασε απερίφραστα τις -δυνητικά μεροληπτικές- αποφάσεις που ελήφθησαν υπέρ του Κατάρ και εισηγήθηκε τη σύσταση ειδικής επιτροπής, έργο της οποίας θα είναι ο εντοπισμός πιθανών ατελειών στον κανονισμό του Ευρωκοινοβουλίου σχετικά με τη διαφάνεια, την ακεραιότητα και τη διαφθορά. Η εν λόγω επιτροπή είχε καθήκον να υποβάλει προτάσεις για μεταρρυθμίσεις, με γνώμονα την εργασία της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων, καθώς και βέλτιστες πρακτικές από άλλα κοινοβούλια (Ζαφειριάδης, 2023).

Τον Απρίλιο του 2023, σε επόμενη απόφαση του, το Ευρωκοινοβούλιο προχώρησε στην απαγόρευση πολιτικών δραστηριοτήτων με στόχο την άσκηση επιρροής για διάστημα έξι μηνών μετά τη λήξη της θητείας των μελών του. Εφόσον παρέλθει το συγκεκριμένο διάστημα, οι πρώην βουλευτές δύναται να ασκήσουν lobbying ή να εκπροσωπήσουν συμφέροντα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αφού υποχρεωτικά εγγραφούν στο Μητρώο Διαφάνειας, με αποτέλεσμα να χάσουν τα προνόμια που κατείχαν λόγω της πρότερης ιδιότητάς τους ως μέλη. Επιπλέον, βάσει του άρθρου 226 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ε.Ε. και με στόχο την έρευνα και την πρόληψη περιστατικών διαφθοράς και αθέμιτων ενεργειών τρίτων χωρών που στοχεύουν στην απόκτηση αθέμιτης επιρροής, προβλέφθηκε η δημιουργία ειδικής εξεταστικής επιτροπής, κατά την ολοκλήρωση των ποινικών ερευνών. Τέλος, προκειμένου να εκλείψει το φαινόμενο «περιστρεφόμενων θυρών (revolving doors)», προβλέφθηκε η θέσπιση περιόδου αναμονής για τη μεταπήδηση των Ευρωβουλευτών στον ιδιωτικό τομέα, ενώ δόθηκε έμφαση στην απαγόρευση δωρεών στους Ευρωβουλευτές και στα πολιτικά τους κόμματα από θεσμικούς εκπροσώπους και πολίτες τρίτων χωρών. Παράλληλα με τις ανωτέρω ενέργειες, ανακλήθηκαν όλες οι νομοθετικές εργασίες που σχετίζονταν με το Κατάρ (απελευθέρωση των βίζα για τους πολίτες του Κατάρ και αεροπορική συμφωνία Κατάρ-Ε.Ε.), ενώ ζητήθηκε η ακύρωση των καρτών εισόδου των εμπλεκόμενων λομπιστών (Ζαφειριάδης, 2023).

Στην υπόθεση Qatargate, διατηρείται έντονο το στοιχείο της διαπλοκής και καταδεικνύονται οι παθογένειες και τα κενά κατά την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

4.3. Ο Ρόλος των M.M.E. στην υπόθεση Qatargate

Ο διεθνικός χαρακτήρας του σκανδάλου καθώς και η βαρύτητα των κατηγοριών που απαγγέλθηκαν στους φερόμενους δράστες, εύλογα απασχόλησε τον τοπικό και διεθνή Τύπο. Οι εμπλεκόμενοι, κατηγορήθηκαν για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, δωροληψία και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, ενώ παράλληλα στιγματίστηκαν για άσκηση αθέμιτης επιρροής και διαπλοκή. Ο κυριότερος αντίκτυπος του σκανδάλου, ήταν ο διαβρωτικός του ρόλος στο κύρος και στην αξιοπιστία του ανώτατου Ευρωπαϊκού Θεσμού, πυρήνα του οποίου αποτελεί η προάσπιση της δημοκρατίας και η αμερόληπτη άσκηση πολιτικής στο σύνολο των Κρατών – Μελών του. Όπως ήταν αναμενόμενο, για το σκάνδαλο συντάχθηκαν εκατοντάδες άρθρα στον εγχώριο και διεθνή τύπο και αφιερώθηκαν δεκάδες τηλεοπτικές ώρες για την προβολή του. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το κεντρικό πρόσωπο του σκανδάλου, ήταν η Ελληνίδα Ευρωβουλευτής Εύα Καϊλή, τα ελληνικά και ξένα M.M.E., προβάλλοντας ιδιαίτερη αφοσίωση και ζήλο, εξασφάλισαν την ενημέρωση των πολιτών, με συστηματική αναπαραγωγή της υπόθεσης. Δεδομένου πως το υπό μελέτη σκάνδαλο καλύφθηκε από τα σπάργανα του, από έναν ανεξάρτητο ειδησεογραφικό οργανισμό, γνωστό ως «Politico», ενώ ακολούθησαν οι εφημερίδες Le Soir και Knack, πληθώρα αρθρογραφίας και σχετικών ρεπορτάζ αποδόθηκε αυτούσια από τα ελληνικά M.M.E., μέσω αναμετάδοσης ή αναπαραγωγής. Το παρόν κεφάλαιο, έχει ως στόχο τη δειγματοληπτική αξιολόγηση συγκεκριμένων άρθρων που δημοσιοποιήθηκαν μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου σε έγκριτους δημοσιογραφικούς ιστότοπους της Ελλάδας και του εξωτερικού και τη σύγκριση τους με τη σχετική βιβλιογραφία.

4.3.1. Γενικές Επισημάνσεις

Η αρθρογραφία γύρω από το Qatargate χαρακτηρίζεται από έντονο ενδιαφέρον και πολυπλοκότητα. Ανάλογα με το ποιοι γράφουν τα άρθρα και σε ποιο πλαίσιο, η αντίληψη γύρω από το θέμα μπορεί να διαφέρει από εξαιρετικά αντικειμενική έως

έντονα πολιτικά φορτισμένη. Συνολικά, η αρθρογραφία γύρω από το Qatargate είναι εκτενής και ποικίλη, καθώς το ίδιο το θέμα έχει πολλές πτυχές και επιπτώσεις. Ορισμένα άρθρα, εστιάζουν στην ανάλυση των συνεπειών του σκανδάλου στην πολιτική και οικονομική σφαίρα, ενώ άλλα, εστιάζουν στη διερεύνηση των πιθανών αιτιών και συνενοχών. Σε πολυάριθμες δημοσιογραφικές πηγές, γίνεται χρήση τίτλων ή και χαρακτηρισμών μέσω των οποίων καταδεικνύεται αφενός η σοβαρότητα του σκανδάλου και αφετέρου η προσπάθεια των εκάστοτε συντακτών να προκαλέσουν συναισθήματα οργής, ανασφάλειας και απογοήτευσης στους αναγνώστες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων αποτελούν οι φράσεις «*καζάνι που βράζει*», αναφορικά με τον άγνωστο αριθμό ανεξιχνίαστων σκανδάλων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (In, 2023), «*Μαφιόζικες Μέθοδοι ('Mafiosi' undertones)*» για την περιγραφή των πρακτικών που σχετίζονται με το χειρισμό της υπόθεσης, υποδηλώνοντας οργανωμένο έγκλημα και αδιαφάνεια από τις αρχές που διερευνούν την υπόθεση (Parrock, 2023), καθώς και «*Επίθεση στη δημοκρατία*» ως δήλωση της Προέδρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Roberta Metsola αναφορικά με το βαθμό στον οποίο το σκάνδαλο έχει πλήξει την αξιοπιστία των θεσμών (Lynch, 2022).

Ένα από τα πρόσωπα που παρουσιάστηκε ως εμπλεκόμενο και πρωταγωνίστησε στους ειδησεογραφικούς τίτλους της Ελλάδας, ήταν η Εύα Καϊλή, Ελληνίδα ευρωβουλευτής και τότε αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι κατηγορίες εναντίον της περιλαμβάνουν τη συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, διαφθορά και ξέπλυμα χρήματος. Οι βελγικές αρχές εντόπισαν μεγάλα χρηματικά ποσά σε μετρητά κατά τη διάρκεια εφόδων, ενισχύοντας τις υποψίες για δωροδοκία. Σύμφωνα με τις κατηγορίες, η Καϊλή φέρεται να απολάμβανε χρηματικά οφέλη με αντάλλαγμα την υποστήριξη θεμάτων που ευνοούσαν το Κατάρ (Πασσάς, 2023). Επιπλέον, η Καϊλή κατηγορείται ότι προσπαθούσε να επηρεάσει συναδέλφους της και να δημιουργήσει φιλικές σχέσεις μεταξύ Ευρωπαίων αξιωματούχων και του Κατάρ, προσκαλώντας την πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Roberta Metsola, και άλλους σε εκδηλώσεις όπως το Παγκόσμιο Κύπελλο (Braun, Wax, & Volpicelli, 2023). Αξίζει να σημειωθεί, ότι σε πολυάριθμες αναφορές στο σκάνδαλο, χρησιμοποιήθηκε η επίκληση στο συναίσθημα ως προτιμώμενη μέθοδος πειθούς, κατά την προβολή της Καϊλή, ιδιαίτερος ως προς την προσωπική της ζωή και του τότε συζύγου της (και εμπλεκόμενου στην υπόθεση), Francesco Giorgi (Vinocur, Braun, Wax, & Volpicelli, 2023), αλλά και στην απομάκρυνση της από το δίχρονο παιδί της, εξαιτίας της κράτησής της (EPT News, 2023). Επιπλέον, ιδιαίτερη μνεία έγινε επανειλημμένα στην αθωότητα της

Αντιπροέδρου (Camut, 2023), στις δυσμενείς συνθήκες κράτησης της (Τα Νέα, 2023), αλλά ακόμα και στην εξωτερική της εμφάνιση (Vinocur, Stamouli, Wax, & Volpicelli, 2023). Οι αναφορές αυτές καταδεικνύουν πώς τα μέσα ενημέρωσης χρησιμοποιούν την εξωτερική εμφάνιση και τις προσωπικές ιστορίες δημόσιων προσώπων για να διαμορφώσουν την αφήγηση γύρω από τα σκάνδαλα στα οποία εμπλέκονται, κάτι που μπορεί να επηρεάσει την κοινή γνώμη και την κάλυψη των πραγματικών γεγονότων. Παρατηρείται έτσι, πως στην εν λόγω περίπτωση, τα μέσα δεν επιτέλεσαν το ρόλο των «ηθικών σταυροφόρων» ή των «πυλωρών της δημοκρατίας», αλλά επιδίωξαν τη μεταστροφή της προσοχής των κοινωνιών σε ζητήματα ήσσονος σημασίας, συγκριτικά με το έγκλημα καθαυτό (Θεολόγη, 2011, σ. 47).

Η προβολή του σκανδάλου εναλλάσσεται μεταξύ προσωπαγούς και πραγματοπαγούς κάλυψης από τα διεθνή και τοπικά μέσα. Η «διάχυση» ευθυνών σε ποικίλα πρόσωπα που κατέχουν θεσμικούς ρόλους και ιδιότητα και ως εκ τούτου στον ίδιο το θεσμό που υπηρετούν χαρακτηρίζει τις προσεγγίσεις ως πραγματοπαγείς, ωστόσο, η έντονη εστίαση στην προσωπική ζωή των εμπλεκομένων υποδηλώνει ότι η κάλυψη είναι περισσότερο προσωποπαγής. Οι προσωπικές ιστορίες και οι λεπτομέρειες για τις σχέσεις των εμπλεκομένων προσώπων κυριαρχούν στην αφήγηση του σκανδάλου, κάνοντας την προβολή να φαίνεται περισσότερο ανθρωποκεντρική, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις περιγραφές της προσωπικής και οικονομικής ζωή της Καϊλή και του Giorgi, που αναφέρονται στις απολαβές τους και στις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν, παρά τα υψηλά τους εισοδήματα (Vinocur, Braun, Wax, & Volpicelli, 2023).

4.3.2. Η (Ανα)κατασκευή του Σκανδάλου από τα Μ.Μ.Ε.

Ως δυνητικό έγκλημα, η υπόθεση του Qatargate, συγκαταλέγεται στα εγκλήματα των πολιτικών που διαπράττονται από άτομα με θεσμικό ρόλο που κατέχουν θέσεις εξουσίας και κατά την άσκηση -ή την εκούσια παράλειψη άσκησης- των καθηκόντων τους υποπίπτουν σε ποινικά κολάσιμες πράξεις. Αυτές οι πράξεις τυποποιούνται συνήθως ως παθητική και ενεργητική δωροδοκία, εμπορία επιρροής, κατάχρηση εξουσίας, υπεξαίρεση σε βάρος του Δημοσίου κ.ο.κ. Επιπλέον, η υπόθεση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατικό-εταιρικό έγκλημα, αφού σχηματίζεται ως απότοκος της συνέργειας μεταξύ ιδιωτικού και κυβερνητικού φορέα, στην προκειμένη περίπτωση

των λόμπι και του Ευρωκοινοβουλίου. Τα στοιχεία που έχουν αναδυθεί στην επικαιρότητα ως προς τις σχέσεις και τις ιδιότητες των εμπλεκόμενων αποδεικνύουν την πολυπλοκότητα των οργανωμένων, οικονομικών εγκλημάτων και κατ' επέκταση τη δυσκολία της ιχνηλασιμότητας του χρήματος, αλλά και της εξιχνίασης της υπόθεσης. Η υπόθεση αναδεικνύει επίσης την αλληλεπίδραση μεταξύ δημόσιων λειτουργιών και ιδιωτικών συμφερόντων, κάτι που περιπλέκει περαιτέρω την έρευνα και την απόδοση δικαιοσύνης. Ως προς τις μεθόδους κατασκευής της πραγματικότητας που υιοθετούνται από τα Μ.Μ.Ε και Μ.Κ.Δ., παρατίθενται ορισμένες βασικές θεωρίες στο πλαίσιο της εγκληματολογίας της κοινωνικής αντίδρασης και επιδιώκεται η σύνδεση τους με τη σχετική αρθρογραφία που ανέδειξε το σκάνδαλο Qatargate (Θεολόγη, 2011, σσ. 37-49, Berger & Luckmann, 1967).

Η Θεωρία του Διαφορικού Συγχρωτισμού

Οι περιπτώσεις που οι άλλοτε «ηθικοί σταυροφόροι» της κοινωνίας, λειτουργούν ως «διδάσκοντες» εγκληματικών πράξεων είναι πολυάριθμες. Μέσω της διαρκούς αναπαραγωγής και προβολής των τεχνικών τέλεσης μίας εγκληματικής πράξης, που κατά τα άλλα αποσκοπεί στην παρουσίασή της ως καταδικαστέας, τα Μ.Μ.Ε., δύναται να τροφοδοτήσουν ιδεολογικά τους επίδοξους δράστες ή έμμεσα να τους προειδοποιήσουν για τους τρόπους λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού ελέγχου. Η υπόθεση του Qatargate μπορεί να αναλυθεί μέσα από τη θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού του Edwin Sutherland, που υποστηρίζει ότι η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και των επαφών με άλλους εγκληματίες. Στην περίπτωση του Qatargate, οι εμπλεκόμενοι, όπως η Εύα Καϊλή και ο σύντροφός της Giorgi, λειτουργούσαν μέσα σε ένα δίκτυο που περιλάμβανε τον Panzeri και άλλους, οι οποίοι φέρονται να δέχονταν δωροδοκίες από το Κατάρ για να επηρεάσουν πολιτικές αποφάσεις υπέρ αυτής της χώρας (Lynch, 2022) (Έθνος, 2022) (Gijs & Wax, 2023). Επιπλέον, η εμπλοκή Μ.Κ.Ο., όπως το "Fight Impunity", αποκαλύπτει πώς οργανώσεις με ανθρωπιστικό χαρακτήρα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την απόκρυψη παράνομα αποκτηθέντων κεφαλαίων και τη διευκόλυνση της διαφθοράς. Η συνεχής αλληλεπίδραση και οι κοινές πρακτικές διαφθοράς που μοιράζονταν οι εμπλεκόμενοι ενισχύουν την άποψη ότι η εγκληματική συμπεριφορά τους ήταν αποτέλεσμα της κοινωνικής μάθησης και των επιρροών που δέχονταν από το περιβάλλον τους, επιβεβαιώνοντας έτσι τη θεωρία του Sutherland

(Parrock, 2023). Απόρροια των ανωτέρω, αποτελεί το συμπέρασμα πως πέραν των απαιτούμενων διασυνδέσεων για την προώθηση ιδίων συμφερόντων, είναι σημαντικό να περιπλέκεται η «διαδρομή» των παράνομα αποκτηθέντων κεφαλαίων, πολλώ δε μάλλον με την ίδρυση οργανώσεων που διακρίνονται για τον ανθρωπιστικό τους χαρακτήρα.

Η Θεωρία της Σύγκρουσης των Κανόνων Συμπεριφοράς

Η σύγκρουση που απορρέει λόγω υπερβάλλουσας ή συχνής αναπαραγωγής εγκληματικών πράξεων από τα μέσα, μεταξύ «ηθικά σωστών» και «κοινωνικά αποδεκτών» πράξεων, προκαλεί μακροπρόθεσμα την παθητική αντίδραση των αποδεκτών της εκάστοτε είδησης. Πρόκειται πρακτικά, για την ακούσια απάθεια που αναπτύσσεται αναπόφευκτα στους κοινωνούς και στην ανάπτυξη της πεποίθησης πως η ανομία αποτελεί συνήθη ή κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά. Το σκάνδαλο του Qatar, δεν αποτέλεσε την πρώτη υπόθεση παθητικής δωροδοκίας στο Ευρωκοινοβούλιο, ενώ δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να επαναληφθεί εκ νέου στο μέλλον. Κατά την εξιχνίαση της υπόθεσης, αυξάνονταν διαρκώς τα πρόσωπα που ενεπλάκησαν τα περισσότερα εκ των οποίων απαλλάχθηκαν αργότερα από όποιες κατηγορίες και διώξεις είχαν ασκηθεί εναντίον τους. Για την Ελλάδα, η διαφθορά νοείται ως πάγια πολιτική τακτική, αφού σε έρευνα που διεξήχθη από το Ευρωβαρόμετρο το έτος 2023, σε δείγμα 1014 ερωτηθέντων, το 97% θεωρεί πως η διαφθορά αποτελεί διαδεδομένο φαινόμενο στη χώρα και ιδιαιτέρως δε, στην πολιτική. Για την Ευρώπη, ο δείκτης διαμορφώνεται στο 70% (Eurobarometer, 2023). Τίθεται, εύλογα το ερώτημα αν οι αποδέκτες των ειδήσεων, επηρεάζονται όντως αρνητικά από υποθέσεις και σκάνδαλα διαφθοράς ή αν τα αντιμετωπίζουν πλέον ως αναμενόμενα γεγονότα.

Η Θεωρία της Ουδετεροποίησης

Η θεωρία της ουδετεροποίησης εξηγεί πώς τα άτομα καταφέρνουν να παραμένουν δεσμευμένα σε συμβατικές ηθικές και κοινωνικές αξίες, ενώ ταυτόχρονα διαπράττουν εγκληματικές πράξεις. Οι δράστες, αντιμετωπίζουν τη γνωστική ασυμφωνία που προκύπτει από τη διάπραξη πράξεων που αναγνωρίζουν ότι είναι λάθος, προάγοντας δικαιολογίες για τη συμπεριφορά τους μέσω άρνησης ευθύνης, βλάβης, πρόκλησης

θυμάτων ή επίκλησης σε ανώτερες πιστότητες ή αξίες. Εφαρμόζοντας αυτήν τη θεωρία στην υπόθεση του Qatargate, προκύπτει πως οι εμπλεκόμενοι ενδέχεται να έχουν χρησιμοποιήσει αυτές τις τεχνικές ουδετεροποίησης για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, όπως την αποδοχή δωροδοκιών ή την εμπλοκή τους σε πρακτικές διαφθοράς. Μάλιστα, σε πληθώρα άρθρων, οι άμεσα εμπλεκόμενοι αρνήθηκαν οποιαδήποτε αδιοπραγία, επιμένοντας ότι οι ενέργειές τους ήταν νόμιμες και εντός των πλαισίων των καθηκόντων τους, ενισχύοντας έτσι, την τεχνική «άρνησης της βλάβης» (Joyner, 2023). Επιπλέον, οι εμπλεκόμενοι, κατηγορήσαν τους επικριτές τους για υποκρισία, προσπαθώντας να αποδυναμώσουν την αξιοπιστία των κατηγοριών εναντίον τους. Η Καϊλή, για παράδειγμα, κατηγορήσε τις βελγικές αρχές για παραβίαση της ασυλίας της και για αθέμιτες πρακτικές κατά την έρευνα, ενώ προσπάθησε να επαναπροσδιορίσει το σκάνδαλο ως "Belgiumgate" (Gwyn Jones & Psara, 2023)

Η Θεωρία της Ανομίας

Η ανάλυση του σκανδάλου Qatargate μπορεί να συνδεθεί με τη θεωρία της ανομίας, όπως αναπτύχθηκε από τον Durkheim και επεκτάθηκε από τον Merton, η οποία εξηγεί πώς η σύγκρουση μεταξύ κοινωνικών στόχων και θεσμικών μέσων οδηγεί σε αποκλίνουσες συμπεριφορές. Στην περίπτωση του Qatargate, οι εμπλεκόμενοι, όπως η Καϊλή και άλλοι αξιωματούχοι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, φέρεται να αποδέχθηκαν δωροδοκίες από το Κατάρ για να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις υπέρ του συγκεκριμένου κράτους. Αυτό αντικατοπτρίζει μια κατάσταση όπου οι θεσμικοί μηχανισμοί θεωρήθηκαν ανεπαρκείς ως προς την εποπτεία και την επίτευξη των επιθυμητών στόχων με τη χρήση νόμιμων μέσων, οδηγώντας τους εμπλεκόμενους, στην υιοθέτηση εγκληματικών πρακτικών όπως η δωροδοκία (Η Ναυτεμπορική, 2022) (Lynch, 2022). Πλέον των αμιγώς δημοσιογραφικών προσεγγίσεων, ενδιαφέρουσα προσέγγιση στο σκάνδαλο, αποτελούν οι επισημάνσεις της καθηγήτριας Χατζησταύρου, μέσω των οποίων καταδεικνύεται η θεσμική αδυναμία ουσιαστικής πρόληψης και ελέγχου του Ευρωκοινοβουλίου αλλά και η σύνδεση μεταξύ λόμπινγκ και διαφθοράς (SL Press, 2023).

Η Θεωρία της Δυσκοινωνικότητας

Στην περίπτωση του Qatargate, η θεωρία της δυσκοινωνικότητας γίνεται αντιληπτή τόσο αναφορικά με τους εμπλεκόμενους, όσο και ως επίπτωση που μπορεί να επηρεάσει τους αποδέκτες της είδησης. Στην πρώτη περίπτωση, οι εμπλεκόμενοι φέρονται να υιοθέτησαν αντικοινωνικές συμπεριφορές, αποδεχόμενοι δωροδοκίες, ενώ παραβίασαν τους κανόνες και τις ηθικές αξίες του όφειλαν να υπηρετήσουν, γεγονός που «κλόνισε» το κύρος και το χαρακτήρα του θεσμού, συνολικά. Στη δεύτερη περίπτωση, η κάλυψη του σκανδάλου από τα Μ.Μ.Ε. ενδέχεται να επηρέασε την κοινή γνώμη, με άμεσες συνέπειες την απαξίωση των θεσμών, την αποχή από την εκλογική διαδικασία και τη μειωμένη εμπιστοσύνη στο πολιτικό σύστημα, φαινόμενα που γίνονται ολοένα και πιο αισθητά κατά την πάροδο των χρόνων. Τα ανωτέρω, ενισχύονται περαιτέρω από την Έκθεση Eurobarometer του 2023 από την οποία προκύπτει η έλλειψη εμπιστοσύνης των ευρωπαίων πολιτών απέναντι στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Συγκεκριμένα, το 45% των πολιτών της Ε.Ε. δεν εμπιστεύεται την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η αντίληψη αυτή, επιδεινώνεται από σκάνδαλα διαφθοράς όπως το Qatargate, ενισχύοντας την αίσθηση ότι η διαφθορά είναι διάχυτη και ατιμώρητη (European Commission, 2023).

Η Θεωρίες της Ετικέτας και της Αποβολής του Αποδιοπομπαίου Τράγου

Η θεωρία της ετικέτας, περιγράφει πώς η επικόλληση της αποδοθείσας «ετικέτας» και η ταύτιση συγκεκριμένων προσώπων με εγκληματικές ή αποκλίνουσες συμπεριφορές, μπορεί να οδηγήσει στην αναδιαμόρφωση της ταυτότητας των προσώπων, από την άρνηση στην υιοθέτηση, προκειμένου να επαληθεύονται έτσι οι χαρακτηρισμοί που τους αποδόθηκαν από την κοινωνία ή/και από τα Μ.Μ.Ε.. Η θεωρία της ετικέτας, συνδέεται άμεσα με αυτήν του «αποδιοπομπαίου τράγου».

Η τελευταία, εξηγεί πώς οι κοινωνίες εκτονώνουν τις εντάσεις τους επιρρίπτοντας την ευθύνη για σοβαρά κοινωνικά ή οικονομικά προβλήματα σε συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες, που παίρνουν το ρόλο του «αποδιοπομπαίου τράγου». Στην περίπτωση του Qatargate, τα άτομα που φαίνεται πως στοχοποιήθηκαν περισσότερο κατά την προβολή του σκανδάλου, είναι ο Panzeri και η Καϊλή. Μάλιστα, σε δηλώσεις των νομικών εκπροσώπων της Καϊλή, αναφέρεται πως «χρησιμοποιήθηκε ως τρόπαιο» και «αποδιοπομπαίος τράγος» στην εν λόγω υπόθεση (Psara & Liboreiro, 2023).

4.4. Τα Συμπεράσματα της Υπόθεσης

Η έρευνα η οποία διεξήχθη ήταν ποιοτική και υλοποιήθηκε με τη διαλογή και την επεξεργασία συναφούς αρθρογραφίας με την υπόθεση Qatargate. Η συλλογή του υπό μελέτη υλικού, προήλθε από έγκριτες δημοσιογραφικές πηγές της Ευρώπης και της Ελλάδας όπως το Politico, η The Guardian, το Reuters, το Έθνος, η Ναυτεμπορική, η Καθημερινή κ.ο.κ.. Τα αποτελέσματα της έρευνας βασίστηκαν στην ανάλυση ενός δείγματος 40 δημοσιογραφικών άρθρων, από τη δημοσιοποίηση του σκανδάλου μέχρι και σήμερα (Ιούνιος 2024).

Το σκάνδαλο Qatargate αναδεικνύει με έντονο τρόπο τη διαπλοκή και τη διαφθορά στους κόλπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, προβάλλοντας τις θεσμικές αδυναμίες και τα κενά στη διαφάνεια και στην εποπτεία. Οι εμπλεκόμενοι, όπως η Καϊλή και ο Panzeri, παρουσιάζουν μια εικόνα κατάχρησης εξουσίας και διαφθοράς σε επίπεδο που πλήττει το κύρος και την αξιοπιστία του ευρωπαϊκού θεσμού. Η υπόθεση χαρακτηρίζεται από την παρασκηνιακή συναλλακτική σχέση μεταξύ ιδιωτικών και κυβερνητικών φορέων, καθώς και τη χρήση Μ.Κ.Ο. όπως η Fight Impunity, για τη διευκόλυνση παράνομων δραστηριοτήτων. Η αδιαφάνεια στις οικονομικές συναλλαγές και οι σχέσεις με κρατικούς αξιωματούχους από χώρες όπως το Κατάρ, το Μαρόκο και η Μαυριτανία καταδεικνύουν την ύπαρξη ενός δικτύου διαφθοράς που εκτείνεται πέρα από τα σύνορα της ΕΕ., επιβεβαιώνοντας περαιτέρω τον παγκόσμιο και διεθνικό χαρακτήρα του φαινομένου. Η κάλυψη του σκανδάλου από τα Μ.Μ.Ε. ήταν εκτενής και πολυεπίπεδη, με τα ελληνικά και διεθνή μέσα να επικεντρώνονται τόσο στις προσωπικές ιστορίες των εμπλεκομένων, όσο και στις αδυναμίες του θεσμού. Οι αναφορές στην προσωπική ζωή της Καϊλή, στις σχέσεις της με τον Giorgi και στις οικονομικές τους συναλλαγές, καταδεικνύουν την προσωποπαγή προσέγγιση του σκανδάλου που δύναται να αποσπά την προσοχή των αποδεκτών των ειδήσεων από τα ουσιαστικά προβλήματα διαφάνειας που καλείται να αντιμετωπίσει η Ε.Ε.. Με αυτόν τον τρόπο, τα μέσα επιδίωξαν να εξομαλύνουν τις κατηγορίες που αποδόθηκαν σε συγκεκριμένα πρόσωπα, δίνοντας έμφαση στην οικογενειακή ζωή και στην οικονομική τους κατάσταση, προκαλώντας τον αποπροσανατολισμό του κοινωνικού ενδιαφέροντος από τον πυρήνα της υπόθεσης, ήτοι τη διαφθορά. Διαφαίνεται έτσι, μία μορφή προστασίας προσώπων και όχι θεσμών, στις περιπτώσεις πολιτικών σκανδάλων. Ο απόηχος του σκανδάλου στην κοινή γνώμη είναι σημαντικός, με την αίσθηση της

διαφθοράς και της ατιμωρησίας να ενισχύουν την απαξίωση των θεσμών και τη μειωμένη εμπιστοσύνη των κοινωνιών στο πολιτικό σύστημα, ενώ καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει η καθυστέρηση στην απόδοση δικαιοσύνης και η περιορισμένη επιβολή κυρώσεων, στους φερόμενους ως δράστες. Τέλος, η υπό μελέτη αρθρογραφία, συμπίπτει με τις θεωρητικές προσεγγίσεις της κατασκευής των ειδήσεων και ως εκ τούτου της απόδοσης μίας «διαφορετικής πραγματικότητας» από τα Μ.Μ.Ε..

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κατά τη πέρασμα των αιώνων, δύο αξιώματα συνεχίζουν να κυριαρχούν ακλόνητα. Οι κοινωνίες παραμένουν υπό τον έλεγχο των πολιτικά και οικονομικά ισχυρών που καταλαμβάνουν την ανώτερη θέση στην κοινωνική «πυραμίδα» των σύγχρονων καπιταλιστικών (και όχι μόνο) κοινωνιών, ενώ τα δικαιώματα της «μάζας» αποκτώνται με προσπάθεια και δεν παραχωρούνται αβίαστα. Οι ισχυροί, εδραιώνουν την κυριαρχία τους στην κορυφή, καθοδηγώντας την πορεία της κοινωνίας, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των κοινωνιών καταβάλλει διαρκείς προσπάθειες προσπορισμού και επιβίωσης μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό-πολιτικό περιβάλλον που ενισχύει αδιάκοπα τις κοινωνικές και ταξικές ανισότητες.

Η σύγχρονη κοσμοθεωρία που προωθεί τον καταναλωτισμό, δημιουργεί αυξημένες προσδοκίες προς το σύνολο των κοινωνιών, χωρίς ταυτόχρονα να παρέχει ικανή ή ίση πρόσβαση στα πρόσφορα μέσα για την επίτευξή τους. Δημιουργούνται έτσι, καπιταλιστικές κοινωνίες, πολλών ταχυτήτων που φέρουν εξωραϊστικά τον τίτλο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Με αυτόν τον τρόπο, τα δημοκρατικά ιδεώδη και αξίες, αλλά και τα προβλεπόμενα παραγόμενα δικαιώματα των πολιτών, λαμβάνουν έναν συναλλακτικό χαρακτήρα και δημοπρατούνται εν είδει αγαθών πολυτελείας. Ένα από τα εν λόγω δημοκρατικά αγαθά, που λειτουργεί θεμελιακά για την οικοδόμηση του δημοκρατικού πολιτεύματος αποτελεί αυτό της ελεύθερης έκφρασης και της ελευθερίας του Τύπου. Παρά το γεγονός πως η έννοια της «λογοκρισίας» παραπέμπει σε απολυταρχικά κράτη, τα φαινόμενα της «ελεγχόμενα ελεύθερης έκφρασης» ή της «αυτό-λογοκρισίας», διατηρούν ασαφή χαρακτήρα ως προς δημοκρατισμό τους. Θεσμικούς εκπροσώπους της ελεύθερης έκφρασης αποτελούσαν διαχρονικά τα Μ.Μ.Ε.. Στα καθήκοντα τους, εμπίπτουν η αντικειμενική και αμερόληπτη

πληροφόρηση του κοινού για τα ζητήματα της επικαιρότητας, καθώς και η άσκηση κριτικής αναφορικά με τη λήψη κυβερνητικών αποφάσεων και του αντίκτυπου τους στην κοινωνική ζωή. Ως διαμεσολαβητές μεταξύ κυβερνώντων και κοινωνιών, τα Μ.Μ.Ε. οφείλουν να διασφαλίζουν την ποιοτική ενημέρωση αμφοτέρων και να εξασφαλίζουν τη διαφάνεια αναφορικά με τα θέματα που πραγματεύονται. Η σύγχρονη ιστορία του ρόλου που διαδραματίζουν τα Μ.Μ.Ε. κατά τη δημοσιοποίηση κοινωνικών ζητημάτων και ιδιαιτέρως εγκληματικών φαινομένων της ελίτ, δεν ανταποκρίνεται στον χαρακτηρισμό τους ως «πυλωροί της δημοκρατίας». Η αναπόφευκτη σύγκρουση συμφερόντων λόγω της οικονομικής εξάρτησης και των πολιτικών διασυνδέσεων που διατηρούν, καθιστά τα Μ.Μ.Ε. σε πολλές περιπτώσεις αναμεταδότες της βούλησης των πολιτικών προσώπων ή της οικονομικής ελίτ, έναντι των πραγματικών γεγονότων.

Δημιουργείται έτσι, μία διαρκώς ανατροφοδοτούμενη συνθήκη προβολής της κοινωνικής πραγματικότητας με τρόπους προσφιλείς για τα μέσα, που επιδιώκουν την εξασφάλιση ιδίων συμφερόντων. Η κοινωνία «πλάθεται», «αναπλάθεται» και «γαλουχείται» μέσα από ηθικούς πανικούς και παράλληλα στιγματίζει τους αποδιοπομπαίους τράγους της που έχουν ήδη προδικάσει τα μιντιακά δικαστήρια. Έτσι, επικολλώνται ετικέτες σε συμπεριφορές και ομάδες προσώπων και αποστρέφεται εκούσια το βλέμμα των πολιτών από τους πραγματικούς ιθύνοντες των κοινωνικών τους δεινών. Με αυτόν τον τρόπο, προσδίδεται στην «τέταρτη εξουσία» το συγκριτικό πλεονέκτημα διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και της συλλογικής αντίληψης ως προς την αποτελεσματικότητα των υπόλοιπων τριών εξουσιών. Η δύναμη των Μ.Μ.Ε. ενισχύεται περαιτέρω με την καθιέρωση του διαδικτύου ως νέο κανάλι επικοινωνίας, το οποίο φαίνεται πως έχει οδηγήσει στην αποδυνάμωση τόσο των συστημικών, όσο και των παραδοσιακών φορέων άσκησης άτυπου κοινωνικού ελέγχου.

Στην παρούσα μελέτη, παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν οι τρόποι που συνδέεται η εγκληματικότητα των ισχυρών με την τυπική και την άτυπη μορφή κοινωνικού ελέγχου, αλλά και οι τρόποι επιρροής της κοινωνίας από τα Μ.Μ.Ε.. Διακριτό αντικείμενο ενασχόλησης με τη μορφή μελέτης περίπτωσης, αποτέλεσε η απόδοση του σκανδάλου Qatargate ως παράδειγμα δημοσιογραφικής κάλυψης της λήψης πολιτικών αποφάσεων που οδήγησαν στη διάβρωση της εμπιστοσύνης των κοινωνιών απέναντι σε έναν εκ των σημαντικότερων ευρωπαϊκών θεσμών, αυτόν του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ως προς τη μελέτη του σκανδάλου υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για τη διεξαγωγή περαιτέρω ερευνών, ιδιαιτέρως αναφορικά με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της πληροφόρησης που συνδέονται με την εγκληματικότητα των ισχυρών και των

πολιτικών, αφού η υπόθεση παραμένει ανοιχτή.. Όπως στα περισσότερα κοινωνικά ζητήματα, έτσι σε αυτήν την περίπτωση, η θεμελίωση της αμερόληπτης και ποιοτικής ενημέρωσης, ξεκινά από την παιδεία της κοινωνίας και της «ψήφου» που δίνει κάθε φορά όταν επιλέγει να ενημερωθεί για οποιοδήποτε θέμα. Ως «ψήφος», νοείται η ανάγνωση συγκεκριμένης ψηφιακής αρθρογραφίας, η αναδημοσίευση μιας είδησης, η επιλογή τηλεοπτικού σταθμού ή η αγορά της εκάστοτε εφημερίδας. Οι επιλογές των πολιτών, δημιουργούν το σύνολο των προτιμήσεων ενημέρωσης τους και διαμορφώνουν την προσφορά και ζήτηση μεταξύ συντάκτη και θεατή-αναγνώστη.

Η αντιμετώπιση της αλληλεξάρτησης που παρατηρείται μεταξύ νομοθέτησης, ισχυρής εγκληματικότητας και κοινωνικού ελέγχου, αποτελεί ένα δημοκρατικά απαράδεκτο, μείζον φαινόμενο το οποίο αν και υπόκειται σε χρονο-τοπικές ζυμώσεις και μεταβολές, όχι μόνο δεν εξαλείφεται αλλά μάλλον διογκώνεται με την πάροδο του χρόνου.

*Αντί να προσπαθούμε να διορθώσουμε τους ανθρώπους που προξενούν μεγάλες αδικίες
στην κοινωνία, είναι αναγκαίο να διορθώσουμε την αδυναμία των ανθρώπων που τις
υπομένουν*

Νικολά Σαμφόρ, Γάλλος συγγραφέας (1740-1794)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλεξιάδης, Σ. (2010). *Τα οικονομικά του εγκλήματος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα Α.Ε.
- Αλοσκόφης, Ο. (2019). Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαράλαμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Βασιλάντωνοπούλου, Β. (2015). Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί. Στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα. Σύγχρονες Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σάκκουλα Α.Ε.
- Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα Από Τα Όρια: Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ., & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα συμπεριφορά & ποινικό φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γεωργούλας, Σ. (2019). Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαράλαμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των Ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Δασκαλάκης, Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. *The Greek Review of Social Research*(25), σσ. 370-384.
- Δημόπουλος, Χ. (2005). *Η διαφθορά*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ζαχαριάδης-Σούρας, Δ. (2004). *Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, με ιδιαιτέρη και εκτεταμένη αναφορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.
- Θεολόγη, Β. (2011). *Εγκληματικότητα και ΜΜΕ*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Καϊάφα - Γκμπάντι, Μ. (2013). Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η επίδρασή της στην εθνική μας έννομη τάξη: σημεία αιχμητών σύγχρονων ενωσιακών επιλογών και δικαιοκρατικές προκλήσεις σε

- ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Στο 6ο Συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων. *Η ποινική διαχείριση της δωροδοκίας, Δυνατότητες και όρια* (σσ. 11-90). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ. (2014). Η ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα απο τη διεθνή κοινότητα και την Ευρωπαϊκή Ένωση - Επιδράσεις στην εθνική μας έννομη τάξη. Στο Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι (Επιμ.), *Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στο δημόσιο τομέα: Αξιόλογηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου* (σσ. 679-743). Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.
- Καλλίρης, Κ. (2016). Η σύνδεση της οικονομικής ανασφάλειας με την θεσμική ανασφάλεια είναι. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης: Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη* (σσ. 798-825). Αθήνα: Αντ.Ν. Σάκκουλα.
- Καρδαρά, Α. (2003). *Media & Έγκλημα: Τρομοκρατία και ΜΜΕ*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Καρύδης, Β. (2010). *Media & Έγκλημα: Όψεις Κοινωνικού Ελέγχου Στην Ελλάδα: Ηθικοί Πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη*. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλας.
- Κασάπογλου, Α. (2018). Κοινωνική ιεραρχία και φυλακή. Στο Β. Αρτινοπούλου, Σ. Βιδάλη, Σ. Γεωργούλας, Ο. Θεμελή, Ν. Κουλούρης, & Γ. Παπανικολάου (Επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"* (σσ. 687-705). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.
- Κοσμάτος, Κ., & Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* (σσ. 185-209). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Κουράκης, Ν. (2007). *Τα οικονομικά εγκλήματα : Γενικό μέρος* (Τόμ. Α). Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.
- Λεμπέση, Μ. (2018). Έγκλημα λευκού περιλαιμίου. Στο Ν. Ανδρουλάκης, Λ. Μαργαρίτης, & Ι. Φαρσεδάκης (Επιμ.), *Λεξικό Νομικής Ορολογίας: Ποινικό Δίκαιο & Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Λεμπέση, Μ. (2018). Κοινωνικός Έλεγχος. Στο Ν. Ανδρουλάκης, Λ. Μαργαρίτης, & Ι. Φαρσεδάκης (Επιμ.), *Λεξικό Νομικής Ορολογίας: Ποινικό Δίκαιο & Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Μιχαηλίδης, Ο. (2015). Διαφθορά και διαφάνεια στην Κυπριακή δημόσια ζωή. Στο Ν. Κουράκης, & Α. Σαμαρά – Κρίσπη (Επιμ.), *Δημόσια Διοίκηση και διαφθορά: Το πρόβλημα και οι τρόποι επίλυσής του* (σσ. 163-168). Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκκουλα.
- Μπιτζιλέκης, Ν. (2010). Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα. Στο Α. Πιτσελά (Επιμ.), *Εγκληματολογικές αναζητήσεις: Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη* (σσ. 595-628). Αθήνα: Σάκκουλας Εκδόσεις Α.Ε.
- Μπρεδήμας, Α. (2016). Η έκδοση για αδικήματα διαφθοράς από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου. Στο Μ. Γασπαρινάτου (Επιμ.), *Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή κρίσης: Τιμητικός Τόμος Καθηγητή Νέστορα Κουράκη* (σσ. 869-892). Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Ξυδόπουλος, Γ. (2005). Η διπλή γλώσσα της επικοινωνίας. Στο Χ. Φραγκονικολόπουλος (Επιμ.), *ΜΜΕ Κοινωνία και Πολιτική: Ρόλος και λειτουργία στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Παναγιωτοπούλου, Ρ., Ρηγοπούλου, Π., Ρήγου, Μ., & Νοτάρης, Σ. (Επιμ.). (1998). *Η κατασκευή της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Παπάς, Τ. (2005). ΜΜΕ και πολιτική: Μια αιμομικτική Σχέση. Στο Χ. Φραγκονικολόπουλος (Επιμ.), *ΜΜΕ Κοινωνία και Πολιτική: Ρόλος και λειτουργία στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Παπαχαλαράμους, Χ. (2019). Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.
- Πουλακιδάκος, Σ. (2013). *Προπαγάνδα και δημόσιος λόγος: Η παρουσίαση του ελληνικού μνημονίου από τα ΜΜΕ*. Αθήνα: DaVinci.
- Ράικος, Δ. (2006). *Δημόσια διοίκηση και διαφθορά. Από τη σκοπιά του Διοικητικού Δικαίου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας Α.Ε.
- Σπινέλλης, Δ. (2013, 01). Η εγκληματικότητα των πολιτικών στην εξουσία (ή εγκληματικότητα του «ψηλού καπέλου»). *Ποινικά Χρονικά*(1), σσ. 4-13.
- Σπυράκη, Χ., & Σπυράκης, Γ. (2011, 01). Η διαφθορά στο δημόσιο τομέα: ζητήματα ορισμού και ταξινόμησης. *Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης*(17), σσ. 263-296.

- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2012). Η δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα: νεότερες εξελίξεις. *Ποινική Δικαιοσύνη*(1), σσ. 38-49.
- Χατζηκώστας, Κ. (2014). Διατάξεις για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς στον Ελληνικό Δημόσιο Τομέα με Μέσα του Ποινικού Δικαίου. Στο Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι (Επιμ.), *Οικονομικό Έγκλημα Και Διαφθορά Στο Δημόσιο Τομέα* (Τόμ. Α, σσ. 583-590). Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.
- Χουλιάρης, Α. (2015). Δικαιώματα του ανθρώπου, κρατική εγκληματικότητα και δεινής ποινική δικαιοσύνη. Στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρης (Επιμ.), *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα: Σύγχρονες Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σάκκουλας Α.Ε.
- Χουλιάρης, Α. (2019). Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εδόσεις ΕΑΠ.

Ξενόγλωση Βιβλιογραφία

- Berger, P., & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. New York: Penguin Books.
- Box, S. (1983). *Power Crime and Mystification*. London: Tavistock.
- Chambliss, W. (2004, 03 07). On the symbiosis between criminal law and criminal behavior. *Criminology*(42).
- Chomsky, N. (1997). *Τα Μ.Μ.Ε. ως όργανο κοινωνικού ελέγχου και επιβολής* (Γ εκδ.). (Ν. Πάτσας, Μεταφρ.) Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.
- Cobb, R., & Elder, C. (1983). *Participation in American Politics: The Dynamics of Agenda-Building*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Hallsworth, S., & Lea, J. (2012, 07 25). Reconnecting the King with his head: The fall and resurrection of the state in criminological theory. *Crime, Media, Culture: An International Journal*(8), σσ. 185-195.
- Lundy, D. (2017). *Lobby Planet Brussels: The Corporate European Observatory guide to the murky world of EU Lobbying*. Brussels: Katharine Ainger.

- Mackenzie, S., & Green, P. (2008, 02 04). Performative Regulation: a Case Study in How Powerful People Avoid Criminal Labels. *British Journal of Criminology*(48), σσ. 138-153.
- Sutherland, E. (1939). *Principles of Criminology* (3 εκδ.). Chicago-Philadelphia-New York: Lippincott Company.
- Sutherland, E. (1945, 04). Is "White Collar Crime" Crime? *American Sociological Review*(10), σσ. 132-139.
- Young, J. (2015). Ηθικός πανικός: Οι καταβολές του στην αντίσταση, τη μνησικακία και η ερμηνεία της Φαντασίας σε πραγματικότητα. Στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα: Σύγχρονες Προσεγγίσεις* (σσ. 21-39). Αθήνα: Σάκκουλα.

Εξωτερικές Πηγές

- Association of Certified Fraud Examiners. (2022). *Occupational Fraud 2022: A report to the Nations*. Ανάκτηση 11 18, 2023, από ACFE: <https://acfepublic.s3.us-west-2.amazonaws.com/2022+Report+to+the+Nations.pdf>
- Braun, E., Wax, E., & Volpicelli, G. (2023, 12 08). *Eva Kaili tried to invite EU Parliament chief Roberta Metsola to Qatar World Cup*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από Politico: <https://www.politico.eu/article/eva-kaili-tried-to-invite-eu-parliament-chief-roberta-metsola-to-qatar-world-cup/>
- Buchet, H. (Σκηνοθέτης). (2023). *Qatargate - Corruption in the EU* [Ταινία]. Germany. Ανάκτηση 04 15, 2024, από <https://www.artetv/en/videos/114599-000-A/qatargate-corruption-in-the-eu/>
- Camut, N. (2023, 06 03). *Politico*. Ανάκτηση 04 22, 2024, από 'I have no role in this case,' Qatargate suspect Eva Kaili says: <https://www.politico.eu/article/eva-kaili-qatargate-european-parliament-corruption-scandal-i-have-no-role-in-this-case/>
- Chambliss, W. (1975). Toward a Political Economy of Crime. *Theory and Society*(2), σσ. 149-170. Ανάκτηση από <http://www.jstor.org/stable/656788>
- Cohen, S. (2011). *Folk Devils and Moral Panics* (3 εκδ.). Taylor & Francis e-Library. Ανάκτηση από

- https://infodocks.files.wordpress.com/2015/01/stanley_cohen_folk_devils_and_moral_panics.pdf
- Durkheim, E. (1893). *University of Chicago*. Ανάκτηση 12 30, 2023, από The Division of Labor in Society: <https://durkheim.uchicago.edu/Summaries/dl.html>
- Eurobarometer. (2023, 07). *Citizens' attitudes towards corruption in the EU in 2023*. Ανάκτηση 04 19, 2024, από European Union: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968>
- European Commission. (2017). *Corruption*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από European Commission: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption_en
- European Commission. (2017, 11 22). *European Commission*. Ανάκτηση 04 14, 2024, από Θεματικό ενημερωτικό δελτίο Ευρωπαϊκού εξαμήνου. Καταπολέμηση της διαφθοράς: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_fight-against-corruption_el.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_fight-against-corruption_el.pdf)
- European Commission. (2023). Public opinion in the European Union: First results. *Standard Eurobarometer 99*. Ανάκτηση 04 26, 2024, από European Commission: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/>
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*(3), σσ. 167-191. Ανάκτηση από Violence, Peace, and Peace Research: <https://www.jstor.org/stable/422690>
- Gijs, C. (2022, 05 03). *Politico*. Ανάκτηση 05 03, 2024, από Greece is worst EU country for media freedom, report says: <https://www.politico.eu/article/greece-worst-eu-country-for-media-freedom-in-world-press-freedom-index/>
- Gijs, C., & Wax, E. (2023, 02 16). *Qatargate: Corruption scandal widens with more EU lawmakers in frame*. Ανάκτηση 04 24, 2024, από Politico: <https://www.politico.eu/article/arrest-warrant-two-meps-connected-qatargate-parliament-corruption-probe-maria-arena-alessandra-moretti/>
- Gwyn Jones, M., & Psara, M. (2023, 11 15). *Corruption scandal: Kaili lawyers ask EU parliament to probe possible immunity breach*. Ανάκτηση 04 26, 2024, από Euronews: <https://www.euronews.com/my-europe/2023/11/15/corruption-scandal-kaili-lawyers-ask-eu-parliament-to-probe-possible-immunity-breach>

- In. (2023, 01 06). *Qatargate: Το σκάνδαλο θέτει υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία της ΕΕ*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από in.gr: <https://www.in.gr/2023/01/06/world/qatargate-skandalo-thetei-ypo-amfisviti-tin-aksiopistia-tis-ee/>
- Joyner, E. (2023, 08 12). *Qatargate, one year on: EU corruption scandal still unsolved*. Ανάκτηση 04 25, 2024, από Deutsche Welle: <https://www.dw.com/en/qatargate-one-year-on-eu-cash-for-influence-scandal-still-far-from-over/a-67670541>
- Lynch, S. (2022, 12 17). *Anatomy of a scandal: How 'Qatargate' crisis shook EU to its core*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από Politico: <https://www.politico.eu/article/scandal-qatargate-crisis-european-union-corruption-crisis/>
- Matriche, J., Colart, L., & Clérif, K. (2022, 12 09). *Info «Le Soir»: le Qatar soupçonné de corruption en plein cœur de l'Europe*. Ανάκτηση από Le Soir: <https://www.lesoir.be/482080/article/2022-12-09/info-le-soir-le-qatar-soupconne-de-corruption-en-plein-coeur-de-leurope>
- Merton, R. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, σσ. 672-682. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.2307/2084686>
- Orwell, G. (1949). *Nineteen Eighty-Four*. London: Secker and Warburg. Ανάκτηση από <https://rauterberg.employee.id.tue.nl/lecturenotes/DDM110%20CAS/Orwell-1949%201984.pdf>
- Parrock, J. (2023, 10 28). *EU-Qatargate scandal: A 'murky' prosecution case*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από Deutsche Welle: <https://www.dw.com/en/eu-qatargate-scandal-a-murky-prosecution-case/a-67111934>
- Psara, M., & Liboreiro, J. (2023, 04 11). *Corruption scandal: Eva Kaili kept behind bars as prosecutor's 'trophy,' her lawyer claims*. Ανάκτηση 04 28, 2024, από euronews: <https://www.euronews.com/my-europe/2023/04/11/corruption-scandal-eva-kaili-kept-behind-bars-as-prosecutors-trophy-her-lawyer-claims>
- Reuters Institute. (2023). *Digital News Report 2023*. Ανάκτηση 11 29, 2023, από Reuters Institute: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-06/Digital_News_Report_2023.pdf

- Sellin, T. (1938). Culture Conflict and Crime. *American Journal of Sociology*(44), σσ. 97-103. Ανάκτηση από <https://www.jstor.org/stable/2768125>
- SL Press. (2023, 02 23). “Μετά το Qatargate τι;” – Η καθηγήτρια Χατζησταύρου για το πολιτικό λόμπινγκ. Ανάκτηση από SL Press: <https://slpress.gr/politiki/quot-meta-to-qatargate-ti-quot-i-kathigitria-chatzistayroy-gia-to-politiko-lompingk/>
- Sykes, G., & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A theory of delinquency. *American Sociology Review*(22), σσ. 664-670. Ανάκτηση από <https://www.jstor.org/stable/2089195?seq=1>
- The Guardian. (2021, 02 23). *Revealed: 6,500 migrant workers have died in Qatar since World Cup awarded*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από The Guardian: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/23/revealed-migrant-worker-deaths-qatar-fifa-world-cup-2022>
- Unesco. (2023). *Statistics on Killed Journalists*. Ανάκτηση 12 08, 2023, από Unesco: <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/observatory/statistics>
- United Nations. (2023, 05 02). *Free, pluralistic and independent media, a vital pillar of democracy, International Freedom of Expression Rapporteurs stress*. Ανάκτηση 05 03, 2024, από United Nations: <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2023/05/free-pluralistic-and-independent-media-vital-pillar-democracy>
- Vegh Weis, V. (2017). *Marxism and Criminology. A History of Criminal Selectivity*. Ανάκτηση 12 18, 2023, από https://www.academia.edu/31928802/Marxism_and_Criminology_A_History_of_Criminal_Selectivity
- Vinocur, N., Braun, E., Wax, E., & Volpicelli, G. (2023, 12 09). *When Eva met Francesco: The golden couple at the heart of Europe’s Qatargate scandal*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από Politico: <https://www.politico.eu/article/eva-kaili-francesco-giorgi-couple-heart-european-parliament-qatargate-scandal/>
- Vinocur, N., Stamouli, N., Wax, E., & Volpicelli, G. (2023, 03 03). *Too close to the sun: The making and unmaking of Eva Kaili-How the Greek celebrity politician soared to the top of EU politics — and crashed into jail*. Ανάκτηση 04 22, 2024, από Politico: <https://www.politico.eu/article/eva-kaili-qatargate-corruption-mep-profile/>
- Wheaton, S. (2022, 12 11). *Qatar scandal: What just happened at the European Parliament?* Ανάκτηση 04 18, 2024, από Politico:

- <https://www.politico.eu/article/eva-kaili-doha-panzeri-qatargate-what-just-happened-at-the-european-parliament/>
- World Bank. (2023). *Macrotrends*. Ανάκτηση 11 26, 2023, από Greece Unemployment Rate 1991-2023: <https://www.macrotrends.net/countries/GRC/greece/unemployment-rate>
- Αλοσκόφης, Ο. (2021, 03). *Crime Times*. Ανάκτηση 12 29, 2023, από Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο-ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh Weis: https://www.crimetimes.gr/%CE%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%80%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CE%84%CE%B9%CE%BA%CE%8C%CE%84%CE%B7%CE%84%CE%B1-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%81%CE%BF-%CE%B9%CE%83%CE%84/#_ftn13
- Ανδριανόπουλος, Β. (2024, 05 03). *Qatargate: «Ερευνούν εδώ και ενάμιση χρόνο. Είναι ώρα να συμβεί κάτι»*. Ανάκτηση 05 17, 2024, από Καθημερινή: <https://www.kathimerini.gr/opinion/interviews/563004559/qatargate-ereynoun-edo-kai-enamisi-chrono-einai-ora-na-symvei-kati/>
- Βασσάλου, Γ. (2023, 11 13). *Syntagma Watch*. Ανάκτηση 04 16, 2024, από Ο Κώδικας Δεοντολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η ανάδυση σκανδάλων διαφθοράς: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/o-kwdikas-deontologias-tou-eyrwpaikou-koinovoulίου-kai-h-anadysh-skandalwn-diafthoras/>
- Βιδάλη, Σ. (2018, 05 06). *The Art of Crime*. Ανάκτηση 12 21, 2023, από Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από τη διαδρομή του William Chambliss: <https://theartofcrime.gr/%CE%B7-%CE%BA%CE%81%CE%B9%CE%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CE%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%AD%CE%83%CE%B1-%CE%B1%CE%80%CE%8C-%CE%84%CE%B7-%CE%B4/>
- Βουλή των Ελλήνων. (2019). Σύνταγμα της Ελλάδας. *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας*(1). Ανάκτηση από

[www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-](http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf)

[f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf](http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf)

Γεωργούλας, Σ. (2016, 01 25). *Η Υτοπία σήμερα. Μια εγκληματολογική ανάγνωση με αφορμή τα 500 χρόνια από τη δημοσίευση του έργου του Thomas More.*

Ανάκτηση 12 20, 2023, από Crime in Crisis: [http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

[%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

[%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

[%CE%BC%CE%B9%CE%B1-](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

[%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

[%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

[-%CE%B1/](http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1/)

Γουσέτη, Ι. (2011, 07). *The Art of Crime*. Ανάκτηση 11 26, 2023, από Robert Merton (1910-2003):

[https://theartofcrime.gr/old/oldartofcrime/old.theartofcrime.gr/indexfd57.html](https://theartofcrime.gr/old/oldartofcrime/old.theartofcrime.gr/indexfd57.html?pgtp=1&aid=1310978782)

[?pgtp=1&aid=1310978782](https://theartofcrime.gr/old/oldartofcrime/old.theartofcrime.gr/indexfd57.html?pgtp=1&aid=1310978782)

Έθνος. (2022, 12 13). *Qatar Gate: Οι εμπλεκόμενοι, το μέγεθος του σκανδάλου, οι στόχοι του Κατάρ και η επόμενη ημέρα στο Ευρωκοινοβούλιο - Η ανάλυση της Politico*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από Έθνος:

<https://www.ethnos.gr/Politics/article/237122/qatargateoiemplekomenoitomegethostoyskandaloyoistoxoitoykatarkaihepomenhhmerastoeYROKoinoboyliohanalyshthspolitico>

Έθνος. (2023, 06 11). *Qatar Gate: Τι συμβαίνει με τους 11 πρωταγωνιστές του σκανδάλου που συντάραξε τα θεμέλια της ΕΕ*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από Έθνος:

<https://www.ethnos.gr/World/article/265506/qatargatetisymbaineimetoys11protagonistestoyskandaloypoysyntaraxetathemeliathseeanalyshpolitico>

EPT News. (2023, 01 21). *Δημοσίευμα για τις συνθήκες κράτησης της Ε. Καϊλή – Γιατί έχει δει μόνο δύο φορές το παιδί της*. Ανάκτηση 04 22, 2024, από EPT News:

<https://www.ertnews.gr/eidiseis/diethni/dimosieyma-gia-tis-synthikes-kratistis-e-kaili-giati-echei-dei-mono-dyo-fores-to-paidi-tis/>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2004). *Το Κοινοβούλιο*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el>

- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2018, 01 10). *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*. Ανάκτηση 04 17, 2024, από Μητρώο διαφάνειας: ποια συμφέροντα επιδιώκονται, από ποιον και με τι προϋπολογισμό:: <https://www.europarl.europa.eu/topics/el/article/20180108STO91215/mitroo-diafaneias-poia-sumferonta-epidiokontai-kai-apo-poiou>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2022). *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*. Ανάκτηση 04 16, 2024, από Ομάδες λόμπι και διαφάνεια: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/en/transparency/lobby-groups>
- Ζαφειριάδης, Ε. (2023, 12 15). *Η περίπτωση του Qatar Gate*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από Δικαιοσύνη: <https://dikaiosyni.com/katigories/arthra/i-periptwsi-tou-qatar-gate/>
- Η Ναυτεμπορική. (2022, 12 11). *Qatargate: Όσα πρέπει να ξέρετε για το σκάνδαλο διαφθοράς και την εμπλοκή της Εύας Καϊλή*. Ανάκτηση 04 13, 2024, από Ναυτεμπορική: <https://www.naftemporiki.gr/politics/1415769/qatargate-osa-prepei-na-xerete-gia-to-skandalo-diafthoras-kai-tin-emploki-tis-eyas-kaili/>
- Καθημερινή. (2022, 03 16). *Μεξικό: Ακόμη ένας δημοσιογράφος δολοφονήθηκε – Ο 8ος για φέτος*. Ανάκτηση 12 08, 2023, από Καθημερινή: <https://www.kathimerini.gr/world/561764560/mexiko-akomi-enas-dimosiografos-dolofonithike-o-8os-gia-fetos/>
- Κανονισμός της Βουλής - Άρθρα 84-88 και 93-107. (χ.χ.). *Βουλή των Ελλήνων*. Ανάκτηση 12 26, 2023, από Νομοθετική Διαδικασία: <https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Nomothetiki-Diadikasia>
- Παναγιωτόπουλος, Ν. (1990, 07 01). Κοινωνικές ανισότητες και ποινικές ταξινομήσεις. *The Greek Review of Social Research*(77), σσ. 210-230. Ανάκτηση από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/7483>
- Παπαθανασσόπουλος, Σ., Σταβριανέα, Α., Καραδημητρίου, Α., Κωστόπουλος, Χ., & Μεταξά, Α. (2022, 09). *Greece: News media outlets and owners: Country report 2022*. Ανάκτηση 12 22, 2023, από media-ownership eu: <https://media-ownership.eu/findings/countries/greece/>
- Πασσάς, Γ. (2023, 12 09). *Κατάργκεϊτ: Πρωταγωνιστικός ή δεύτερος ρόλος για Καϊλή;*. Ανάκτηση 04 23, 2024, από Deutsche Welle: <https://www.dw.com/el/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%81%CE%B3%CE%BA%CE%B5%CF%8A%CF%84->

%CF%80%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%AE-%CE%B4%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%BF%

Ποινικός Κώδικας. (2019). *Ποινικός Κώδικας* (21η εκδ.). (Θ. Σάμιος, Επιμ.) Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας.

Σταματάκη, Ι. (2023, 30 3). *Τέταρτη εξουσία και πολιτική εξουσία: ανεξάρτητες η εξαρτώμενες*. Ανάκτηση 11 26, 2023, από What politics means: <https://whatpoliticsmeans.com/2023/03/30/%CF%84%CE%AD%CF%84%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7-%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1/>

Συμβούλιο της Ευρώπης. (2023, 11 01). *COE*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από Civil Law Convention on Corruption (ETS No. 174): <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=174>

Σωτήρης, Π. (2021, 04 11). *Οι περιστρεφόμενες θύρες των Βρυξελλών*. Ανάκτηση 04 17, 2024, από in newspaper: <https://www.in.gr/2021/04/24/economy/diethnis-oikonomia/oι-peristrefomenes-thyres-ton-vryksellon/>

Τα Νέα. (2023, 02 15). *Δέκα ευρωβουλευτές καταγγέλλουν τις συνθήκες κράτησης της Εύας Καϊλή*. Ανάκτηση 04 22, 2024, από Τα Νέα: <https://www.tanea.gr/2023/02/15/world/deka-eyrovouleytes-kataggelloun-tis-synthikes-kratisis-tis-eyas-kaili/>

Τσουραμάνης, Χ. (2009). *Academia*. Ανάκτηση 12 31, 2023, από Το έγκλημα: Στη θεωρία, στην πραγματικότητα, στον κινηματογράφο: https://www.academia.edu/15384757/%CE%A4%CE%9F_%CE%95%CE%93%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%9C%CE%91_%CE%A3%CE%A4%CE%97_%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%99%CE%91_%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9D_%CE%A0%CE%A1%CE%91%CE%93%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91

Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2019, 03 08). *Eur-Lex*. Ανάκτηση 04 15, 2024, από Καταπολέμηση της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται δημόσιοι

υπάλληλοι: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/convention-against-corruption-involving-public-officials.html>

Χουλιάρης, Α. (2021, 11). *Το φαινόμενο της «ατιμωρησίας»: εννοιολόγηση, αίτια και σύγχρονες εκδηλώσεις του στην Ελλάδα*. Ανάκτηση 12 6, 2023, από The art of Crime: <https://theartofcrime.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%86%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BC%CF%89%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9/>